

države, jednom pristupu koji vremenom evoluirao i to veoma sporo i u ograničenom obimu. Tipično za Koštunicu, on je već spreman da okrivi "mnoge medije koji su daleko od ove zemlje" optužujući ih da se "ponašaju netolerantno i neobjektivno, pri čemu svoju ulogu igraju i pare i druge okolnosti" kao objašnjenje za negativni imidž Srbije u međunarodnoj javnosti.¹⁸⁶

I naročito, Koštunica nastavlja da demantuje da su sistematični ratni zločini i genocid često pratioci implementacije srpske nacionalističke politike. Kada je pod pritiskom, on obično ponudi visoko kvalitetnu i dvosmislenu ocjenu odgovornosti, čak iako je jasno da on lično nije bio involviran u bilo koji vid takvog kriminala. Koštunica koji nerado raspravlja o pitanjima ratnih zločina uopšte, dao je možda svoje najjasnije priznanje o ratnim zločinima počinjenim na Kosovu (ali je jasno jedino i u cjelini apostrofirao samo Miloševića). U jednom intervjuu emitovanom na CBS televizijskoj mreži (60 minuta II programa 24. oktobra 2000.) kada je rekao: "Za ono što je Milošević učinio, i kao Srbin, ja ću preuzeti odgovornost za mnoge od ovih zločina", dodajući istovremeno objašnjenje: "Ima mnogo zločina na drugoj strani gde su Srbi bili ubijani". Međutim sljedeći dan, Koštuničini savjetnici su energično osporili šta je on navodno rekao, tvrdeći da se citat sastoji "od netačnih reči i da je kompletno upotrebljen van konteksta."¹⁸⁷

¹⁸⁶ *Pravo*, prema *Blic*, 22. maj 2001.

¹⁸⁷ Dopisnik CBS-a Scott Pelley, međutim, demantuje bilo kakvu neistinitost i izvijestio da je Koštunica bio naročito dvomislen u vezi sa pitanjem o Miloševiću.: "Mi smo morali ići i ići njemu, ponovo i ponovo, da bismo dobili odgovor." Prema Associated Press-ovom izvještaju Katarine Kratovac KOŠTUNICA KAŽE DA SU NJEGOVE IZJAVE O KOSOVU IZVUČENE IZ KONTEKSTA OD STRANE CBS-a, na web stranici, URL:

<http://www.freepublic.com/forum/a39fb0a551353.htm>

Koštuničin generalni odgovor, šta više, stoji potpuno u suprotnosti sa odgovorom crnogorskog predsjednika Mila Đukanovića, koji se zvanično izvinuo Hrvatskoj za ulogu Crne Gore u napadima protiv te zemlje u 1991. godini. Naprotiv, Koštunica je smislio stvoriti zbrku i devalvirati pitanja na više načina. Na primjer, on je preusmjerio osudu za ratne zločine, kao u Kosovu, daleko od kako je rekao da to "nisu počinile redovne formacije, a ponajmanje Jugoslovenska vojska" i prebacio na paravojne formacije koje su navodno nekontrolisane, nezvanične, dakle elemente za koje vlasti - čak ni Milošević - nije mogao preuzeti odgovornost.¹⁸⁸ Odnosno, Koštunica je mislio da ublaži posljedice optužbe za ratne zločine tvrdeći "da se veći deo Albanaca vratio na Kosovo. Prema mom proračunu, vraćeno je i više nego što je otišlo."¹⁸⁹ Drugom prilikom, kao argument protiv ekstradicije Miloševića, on je tvrdio: "Rat koji je vođen na prostoru bivše Jugoslavije bio je težak, odneo je mnoge života, mada je naravno i u tom pogledu bilo preuveličavanja u jednom delu zapadne javnosti kada je reč o žrtavama."¹⁹⁰ I dalje, on je preusmjerio centar svoje osude na NATO-ove navodne ratne zločine, posebno u ratu na Kosovu 1999. izjavljujući na primjer: "Mi smo svesni da je zločin počinjen; mi ćemo uvek ponavljati da su NATO i Sjedinjene Države odgovorni za teške posledice; žrtve među civilima, oštećenja infrastrukture... ne, Srbi ne mogu zaboraviti. Ja kažem ako bi Srbi zaboravili bombardovanja, oni više ne bi bili Srbi - oni

¹⁸⁸ INTERVJU - VOJISLAV KOŠTUNICA, *Nezavisne novine*, 24. novembar 2000, na web stranici, URL:

http://www.nezavisnenovine.com/ARHIVA/2000/24_11_00/you.html

¹⁸⁹ *Nezavisne novine*, 24. novembar 2000.

¹⁹⁰ Intervju Milana Mijailovića sa Vojislavom Koštunicom, *BUDUĆNOST JE U ZAJEDNIČKOJ DRŽAVI*, *Glas javnosti*, 14.-16. april 2001, na web stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/I01041301.shtm1>

bi izgubili svoj identitet.”¹⁹¹ Koštunica vjerovatno upotrebljava takve optužbe protiv NATO-a sa posebnom namjerom da dobije političke ustupke. Kao što je naveo: “Naša zemlja neće uputiti zvaničan zahtev za naknadu ratne štete. Jače od svakog zahteva je stalno podsećanje na tu štetu i političku odgovornost aktera bombardovanja.”¹⁹² Jedna od njegovih kritika Tribunalu je ustvari bila, kako je on nazvao “izbegavanje haškog Tužioca da se suoči s ratnim zločinima NATO-a.”¹⁹³

Drugom prilikom on prebacuje krivicu na žrtve, ponavljajući ranije tvrdnje da su bosanske vlasti s predumišljajem bombardovale svoj vlastiti narod da bi iznudile blagonaklonost.¹⁹⁴ On je takođe rekao na skupu u

---

¹⁹¹ RAI, 12. oktobar 2000. Koštunica je slično izjavio za magazin *Time* “kada govorimo o ratnim zločinima, bilo je ratnih zločina koje je NATO počinio prošle godine”. Intervju sa Vojislavom Koštunicom, *OVO JE VIŠE NEGO PLIŠANA REVOLUCIJA*, *Time*, 23. oktobar 2000., na web stranici, URL:

<http://www.time/europe/magazine/2000/1023/Koštunica.html>

¹⁹² Citiran M. Pešić, *NEMA PREGOVORA SA TERORISTIMA*, *Politika*, 14. februara 2001., na web stranici, URL:

http://www.politika.co.yu/2001/0214/01_02.htm

¹⁹³ Intervju sa Koštunicom za list u dijaspori *Vesti* (Frankfurt), *DIJASPORI DATI PRVO GLASA*, *Glas javnosti*, 7. februar 2001. na web stranici, URL:

<http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2001/02/07/srpski/P01020613.shtm1>

Koštunica je zadržao u fokusu kritiku NATO-a, okrivljujući ga za ratne zločine i ovo koristio kao sredstvo ne samo da umanjiti legitimitet Haškog tribunala, nego i da odvarati pozive na iskreno preispitivanje nedavne prošlosti Srbije. Kao što je tvrdio “U razgovorima oko Haga danas se često pominje i tzv. moralna katarza. Ne znam šta znači moralna katarza. Zločina je bilo u ratovima i istoriji koliko hoćete i nikome nije palo na pamet da govori o katarzi. Moralne katarze nema bez katarze koju bi prošli i vodeći natovski funkcioneri koji su odgovorni za bombardovanje ove zemlje 1999. godine. To bi bila moralna katarza.” Intervju sa Vojislavom Koštunicom, *MUČNA SARADNJA*, *Vreme*, 5. juli 2001, na web stranici, URL:

<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=291433>

¹⁹⁴ *Danas*, 3.- 4. maj, 2001.

Srbiji da je masakr Albanaca u selu Račak na Kosovu koji je prouzrokovao međunarodnu reakciju 1998. godine bio “inscenacija masakra.”¹⁹⁵ U najboljem slučaju, on je često odvrćao odgovornost insistirajući na jednakoj krivici za sve.¹⁹⁶ Reprizirajući tradicionalni nacionalistički argument, on je čak smislio povezati stradanja Srba sa stradanjem Jevreja, govoreći da “Ni Jevreje ni Srbe istorija nikad nije mazila - naprotiv - zajednički su nam ropstvo i izgon... samo verujte, naše stradanje nije mnogo manje bolelo.”¹⁹⁷ Na drugom mjestu, da bi skrenuo pažnju, Koštunica se žalio da nije bilo istrage nad NATO-ovim “ratnim zločinima,” bacao je sumnju na to da li je bosanski Srbin general Ratko Mladić (optuženik za ratne zločine) izbjegao u Srbiju, i insistirao je da su Srbija i SR Jugoslavija ustvari žrtve. Koštunica je čak tražio ogromnu kompenzaciju za štete izazvane NATO vazдушnim udarima, tvrdeći da su zemlje NATO snaga “prekršile sva pravila humanitarnog prava.”¹⁹⁸

Koštuničino mišljenje o Tribunalu nije vremenom doživjelo bitne promjene, iako je silom prilika često bio obavezan da modificira svoje odnose s njim. On je nastavio da tvrdi da je Tribunal zasnovan na osvetničkoj misiji i da ga

---

¹⁹⁵ *Vesti* apud *Glas javnosti*, 7. februar 2001.

¹⁹⁶ Vidi Koštuničin argument u *Danas-u* 3.-4. maj, 2001.

¹⁹⁷ Koštunica govori na komemoraciji Holokausta, *SEĆANJE NA ŽRTVE HOLOKAUSTA*, *Politika*, 19. april 2001., na web stranici, URL:

http://www.politika.co.yu/2001/0419/01_07.htm

Prema Vladanu Batiću, Ministru pravde Srbije, strategija dodjeljivanja jednake krivice za sve (“Svi su odgovorni, to je moj odgovor”) ima takođe praktičnu motivaciju. Kako je Batić tvrdio ako su samo srpski lideri optuženi, to bi značilo da je Srbija vodila agresivne ratove što bi je automatski obavezalo da plati ratne odštete, dok Srbija ne bi eventualno mogla da traži kompenzaciju za štete koje je izazvao NATO. Intervju sa Vladanom Batićem, *SADA JE POTREBNO HLEBA I PRAVDE*, *Glas javnosti*, 26.-27. april 2001. na web stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/I01042502.shtm1>

¹⁹⁸ *Al-Sharq al-Awsat*, 15. februar 2001, str. 7.

karakteriše "selektivnost", tvrdeći da se samo Srbi proganjaju. Kao što je insistirao "Jasno je ovde da je u ovom teškom ratu bez ikakve sumnje bilo žrtava i krivnje na svim stranama... ali kao što vidimo, odgovorni su samo na jednoj strani - na srpskoj strani - i to je dodatni razlog protiv Miloševićeve ekstradicije."¹⁹⁹

Umjesto Tribunala, Koštunica promovira Komisiju za istinu i pomirenje koju je ustanovio kao zamjenu za Haški tribunal.²⁰⁰ On se isto tako zaklanja pravnim normama, tvrdeći da Ustav SRJ ne dozvoljava ekstradiciju svojih državljana Tribunalu, mada drugi srpski političari i pravni eksperti odbacuju takvu argumentaciju.²⁰¹ Realno, njegovo

¹⁹⁹ Intervju Aleksandra Ljubimova sa Vojislavom Koštunicom, *VOJISLAV KOŠTUNICA OBNAVLJA KONTAKTE, ORT* (Moskva), 26. oktobar 2000. na web stranici, URL:

<http://alyona.nns.ru/interv/int2476.htm1>

Na konferenciji za štampu Koštunica je procijenio da kompenzacija za štetu izazvane NATO-ovom intervencijom iznose 30 milijardi dolara, *NAJVIŠE ODGOVORAN SVOM NARODU, Dnevnik*, 4. april 2001, na web stranici, URL:

<http://www.dnevnik.co.yu/Strane/aktuelna.htm>

Po Koštuničinom mišljenju, njegovo stanovište u vezi sa Haškim tribunalom i dalje je isto: "Pre svega, na ocenu da je pravda koju izriče ovaj sud selektivna, da je Haški sud pristrasan, i da je taj sud zapravo veoma malo sud. On nije međunarodni, iako se tako zove. On je praktično sud određenih sila i određenih interesa, više američki nego međunarodni. . . I pre odlaska Slobodana Miloševića u Hag za mene je ta saradnja bila mučna, a posle ovoga što se desilo, još mučnija." *Vreme*, 5. juli 2001. On se dalje žalio da je Sud "pre svega, demonstrirao svoju pristranost u odabiru onih kojima se do sada sudilo. Ponoviću, većina ih je iz Savezne Republike Jugoslavije i iz Republike Srpske, većina iz političkog i vojnog vodstva, samog vrha jugoslovenske i srpske političke i vojne elite." Intervju Jova Vukelića sa Vojislavom Koštunicom, *KOŠTUNICA - RASPLET ZAHTEVA NOVE IZBORE U SRJ I SRBIJI, Politika*, 11. juli 2001. na web stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/101042502.shtm1>

Uprkos Miloševićевой neizbježnoj ekstradiciji, Koštunica može dalje istrajavati na narušavanju saradnje sa Tribunalom.

²⁰⁰ *Glas javnosti*, 14.-16. april 2001.

²⁰¹ Intervju Nathana Gardelsa sa Vojislavom Koštunicom, *KOŠTUNICA - PRAVDA U HAGU JE PRAVDA OSVETE, Al-Sharq al-Awsat*, 2. februar 2001, str. 7.

ustrajno oponiranje Tribunalu, mora da je imalo više veze ne samo sa osobama za koje on smatra da su patrioti, koji su podložni sudskom procesuiranju pa čak i kad je o Miloševiću riječ i o drugim vođama ljevice, da bi javno suđenje zvaničnicima sa optužbama za ratne zločine takođe osramotilo Koštuničine saveznike - velikodostojnike Srpske pravoslavne crkve, istaknute intelektualce nacionaliste - i njegovu političku kliku, za njihovu raniju direktnu involviranost i podršku ratnim ciljevima nacionalizma. Šta je možda daleko značajnije, takvo suđenje pred međunarodnim forumom delegitimiziralo bi i diskreditovalo ideologiju i praksu tvrdolinijaškog tipa srpskog nacionalizma.

Stepen pravnog zamagljivanja dostigao je vrhunac u aprilu 2001. godine zahtjevom SR Jugoslavije Međunarodnom sudu pravde (kao i Tribunal, takođe sa sjedištem u Hagu) da odbaci tužbu vlade Bosne i Hercegovine podignutu 1993. protiv vlade SR Jugoslavije kojom se ona tereti za počinjena krivična djela genocida. SR Jugoslavija sada tvrdi da je slučaj nepravosnažan zato što današnja Savezna Republika Jugoslavija nije tehnički pravni sukcesor Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) iz 1991. godine tako da u vrijeme kada su navodni zločini počinjeni, ona nije bila članica OUN, niti potpisnik Konvencije UN o genocidu.²⁰²

Što se tiče Komisije za istinu i pomirenje koju je Koštunica ustanovio 2001. godine kao alternativu Haškom tribunalu, krajem oktobra 2002. godine dodata je šira lista članova, uključujući i pripadnike muslimanske i katoličke vjere, ali takođe i kontraverznog Emira Kusturicu. Ovo bi moglo biti ohrabrujući potez, pošto komisija koja se ne

²⁰² Mensur Čamo, *NOVI ZAHTJEV SRJ MEĐUNARODNOM SUDU PRAVDE U DEN HAAGU - NOVA KUPOVINA VREMENA, Radio Slobodna Evropa*, 27. april. 2001. na web stranici, URL:

<http://www.danas.org./programi/haaska>

finansira i koja nije kadrovski popunjena može ipak dati neke rezultat. Međutim, takve institucije mogu biti jedino uspješne, kao što je bio slučaj u Južnoj Africi, ako rezultati prošlosti nisu više na sceni. To znači, da aparthejd i bantustani koje je stari južnoafrički režim uspostavio, nisu bili ukinuti, sumanja se da bi Komisija za istinu i pomirenja tamo uspjela. Isto tako, sve dok su prisutni rezultati etničkog čišćenja kao što je Republika Srpska i zatvoreni dio Sjeverne Mitrovice, Komisija za istinu i pomirenje ima samo ograničene izgleda za uspjeh.^{202a}

2. ŠTA UČINITI SA MILOŠEVIĆEM?

Od kako je došao na vlast, Koštuničina konfrontacija sa Haškim tribunalom je koncentrisana na slučaj Miloševića. Upitan u fazi preuzimanja vlasti, kako će reagirati ako Tribunal izvrši pritisak za izručivanje Miloševića, Koštunica je bio kategoričan: "Ja ću ih ignorisati. U ovome me ohrabruje činjenica da Evropa sve manje insistira na tome." Potom se opet usredsredio na štete prouzrokovane NATO-ovim bombardovanjem.²⁰³ Međutim, upitan kad je već bio na vlasti, u vezi sa ekstradicijom predsjednika Miloševića, Koštunica je novinaru Njujork tajmsa rekao: "To se nikada ne bi trebalo

^{202a} Jedan od članova Komisije bio je zabrinut što "nova vlast, baš kao i prethodna, nije zainteresovana ni za otkrivanje istine o stradalim Srbima." Citat iz NEMA INSTANT ISTINE, Brankice Ristić, *Glas javnosti*, 21. oktobar, na web stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/T02102001.shtml>

Pasus I ovu napomenu u bosansko izdanje Studije, naknadno je ubacio autor Studije (primj. Redakcije bosanskog izdanja).

²⁰³ Intervju Beatrice Ottaviano sa Vojislavom Koštunicom, KOŠTUNICA - BALLOTTAGGIO ILLEGALE - MILOŠEVIĆ E FINITO (KOŠTUNICA - ILEGALNO TAJNO GLASANJE - MILOŠEVIĆ JE GOTOV), *Il Giorno*, Milano, 3. oktobar. 2000. na web stranici, URL:

<http://ilgiorno.monrif.net>

dogoditi. Mislim da je moguće preduzeti sve, da se to nikada ne desi... Ja moram praviti kompromise, ali ima granica koju ne mogu preći."²⁰⁴ On je takođe bio poznat po izjavi, da kao predsjednik jednostavno nije imao moći da izruči Miloševića Tribunalu: "Veoma sam iznenađen kolika mi je moć pripisana i to možda mnogo više van zemlje nego u zemlji... oni koji danas predstavljaju demokratski Zapad... su pomalo zaboravili šta može da uradi predsednik jedne države."²⁰⁵

Sigurno je da zahtjevi političkog realizma obavezuju Koštunicu da saraduje sa predstavnicima Tribunala, iako je potrebu za saradnjom nevoljno označio što "predstavlja jednu neminovnost jer treba preživeti."²⁰⁶ Kako se može i očekivati, Koštunica ima "ledene" odnose sa glavnom tužiteljicom Haškog tribunala Karlom del Ponte (Carla del Ponte), kojoj je u više navrata odbijao zahtjev za izručenje Miloševića. Kada je ona u januaru 2001. posjetila Beograd, izjavila je: "Bilo je nemoguće voditi dijalog sa predsjednikom Vojislavom Koštunicom... Govorio je pola sata optužujući Međunarodni tribunal.... Pokušala sam ga informirati na korektan način, ali on nije želio da me čuje."²⁰⁷ Kao što je priznao sam Koštunica, on je održao predavanje gospođi del Ponte o svojim viđenjima Tribunala kao "selektivnog" u svom tužilaštvu, a da "selektivna pravda nije pravda."²⁰⁸

²⁰⁴ Citat Steven Erlanger, *YUGOSLAV FIRM ON HIS STAND TO BAR MILOŠEVIĆ FROM HAGUE (JUGOSLOVEN ČVRST NA SVOM STANOVIŠTU DA ODBRANI MILOŠEVIĆA OD HAGA)* *New York Times*, 2. april 2001. na web stranici, URL:

<http://nytimes.com>

²⁰⁵ *Danas*, 3.-4. mart, 2001.

²⁰⁶ *Danas*, 3.-4. mart, 2001.

²⁰⁷ Intervju sa Karlom del Ponte, *IL PROCURATORE CARLA DEL PONTE - LO SCONTRO TRA L'AJA E BELGRADO (TUŽILAC KARLA DEL PONTE - SUKOB IZMEĐU HAGA I BEOGRADA)*, *CNN Italia*, 27. januar 2001. na web stranici, URL:

<http://www.italia.it/2001/MONDO/europa/01/26/delponte>

²⁰⁸ *Danas*, 3.-4. mart, 2001.

Dugo vremena Koštunica je bio optimističan, da će međunarodna zajednica napraviti ustupak u ovom pitanju, vjerujući da je sa dolaskom nove administracije Vašingtona "politika sadašnje američke administracije nešto drugačija".²⁰⁹ Međutim, prepuštajući se političkim realnostima i podijeljenim mišljenjima unutar vladajuće koalicije, vlada SR Jugoslavije se saglasila u martu 2001. da ponovo otvori ured Haškog tribunala u Beogradu i obaveže se na kooperaciju u smislu odobravanja istrage na licu mjesta, uz ekstradiciju onih optuženih koji nisu državljani SRJ, uz koje su pribavljali dokumentaciju (iako se, od kada se piše ova studija tako nešto nije dogodilo). Tokom vremena, u najmanju ruku verbalno, sam Koštunica je morao postati skloniji saradnji, navodeći u aprilu 2001. "Spremni smo da saradujemo sa Hagom" - ali uz objašnjenje - "ali saradnja ne znači prihvatanje svega što oni zatraže" čime se stepen spremnosti Beograda na saradnju čini još nejasnijim.²¹⁰ Značajno je to što je kako to Koštunica razumije, saradnja sa Tribunalom počela da znači nešto specifično, kao kod obezbjeđenja dokumentacije za Sud o navodnim ratnim zločinima protiv Srba.²¹¹ Ipak, u aprilu 2001. Beograd se obavezao da će Miloševiću uručiti optužnicu Haškog tribunala i nalog za hapšenje, koje je prvo gđa del Ponte dostavila vlastima Srbije i SR Jugoslavije u januaru 2001. Realizacija ovoga bila je u maju.

²⁰⁹ *Danas*, 3.-4. mart 2001.

²¹⁰ Citat Safete Biševac, *VOJSKA JE RADILA PO ZAKONU*, *Danas*, 4. april. 2001, na web stranici, URL:

<http://www.danasnews.com/20010414/hronika2.htm>

²¹¹ "Imaćemo čitavo područje saradnje sa Hagom kad je reč o dokumentaciji, tu se nalazimo na nečemu što je veoma važno i gde Hag nije dosad adekvatno saradivao. Kad to kažem, mislim na dokumentaciju koja je dostavljena Hagu i u nekim slučajevima se gubila, kao što je bio slučaj sa [hrvatskim ratnim zločinima] Gospićem i albanskim zločinima na Kosovu ... Bilo je i prigovora 1999. na ograšenje o norme međunarodnog humanitarnog prava prilikom bombardovanja pa je i to zaobideno." *Glas javnosti*, 14. - 16. april 2001.

Možda nijedno pitanje nije bilo tako kontraverzno kao odluka o hapšenju Miloševića (i drugih bivših funkcionera) i izbor da li mu suditi u Beogradu na osnovu optužbi za korupciju i zloupotrebu vlasti što je preferirao Koštunica, ili u Hagu što su preferirali Tribunal i Koštuničini rivali iz Beograda. Jednostavno hapšenje Miloševića izgledalo je kao idealna solucija za Koštunicu, ne samo zbog smanjenih zahtjeva međunarodne zajednice za Miloševićevom trenutnom ekstradicijom Hagu i garantiranjem protoka inostrane pomoći, nego bi takođe poslužilo demontiranju vladajućeg sistema ljevice koji Koštunica prezire na ideološkoj ravni (iako sa desničarskih pozicija) dok bi njegovo stavljanje na stranu mnogo sramotnijeg pitanja ratnih zločina moglo takođe izazvati disonancu za Koštuničinu dominantnu paradigmu. Istovremeno je, od aprila 2001. g. Koštunica još uvijek insistirao: "Hag nije u mojim mislima ... Saradnja sa Haškim tribunalom ne znači prihvatiti sve i pogaziti nacionalno dostojanstvo za nekoliko dolara."²¹² Upitan šta Koštunica misli u vezi sa saradnjom sa Haškim tribunalom, podpredsjednik DSS-a Dragan Maršićanin je primijetio: "Intimno mislim da za njega ta stvar ni sada nije ništa bliža prvoj poziciji."²¹³

Koštunica je možda vjerovao da je donošenje zakona dovoljno za trenutak i da bi mogao nastaviti mnogo efektivnijim putem ka odgađanju, pasivnom otporu kao izgovoru za potpuno odbijanje. U skladu sa Maršićaninom: "Da bismo pokazali kako saradujemo, više je nego dovoljno doneti zakon o saradnji" sugerirajući da još uvijek postoji spremnost u Koštuničinom najužem krugu za supstituiranje forme za

²¹² Konferencija za štampu predsjednika Koštunice 3. april 2001. *SVET VIŠE DUGUJE NAMA NEGO MI NJEMU*, *Politika*, 4. april 2001, na web stranici, URL:

http://www.politika.co.yu/2001/0404701_01.htm

²¹³ Intervju Dubravke Vujanović sa Draganom Maršićaninom, *NOVI IZBORI SU POTREBA I NEMINOVNOST*, *Nedeljni telegraf*, 6. juni 2001. na web stranici, URL:

<http://www.nedeljnitelegraf.co.yu/novi/marsh.html>

suštinu ovog pitanja. Upitan da li je Koštunica obećao ekstradirati Miloševića do kraja ljeta, Maršićanin je energično demantovao takvu namjeru: "Onoliko koliko poznajem stvari, mogu da kažem da je to ordinarna glupost."²¹⁴ Koštunica je, sa svoje strane, prvobitno vjerovao "I da Milošević nije uhapšen, američka administracija bi nastavila da pomaže SRJ."²¹⁵

Na kraju je porast međunarodnog pritiska i izgledi za gubitak međunarodne pomoći o čemu se trebalo odlučivati na Donatorskoj konferenciji u Briselu 29. juna i kasnije, na sastanku Pariške grupe o reprogramiranju dugova SR Jugoslavije - vodilo odluci o dozvoljavanju ekstradicije, i konačno Miloševićевой ekstradiciji pred sami istek roka. Međutim, ovo je očigledno bilo moguće izvesti samo otpremanjem Miloševića izvan zemlje i zaobilaženjem Koštunice koristeći se Republikom Srbijom za izdavanje naloga i srbijanskim lancem komandovanja - radije nego onim iz SR Jugoslavije pod jurisdikcijom Koštunice - za sprovođenje ove operacije. Očekujući da će legalitet dekreta biti osporavan na sudu za duži period vremena, Koštunica je čak do kraja juna još uvijek izgleda bio uvjeren da Milošević neće biti ekstradiran.²¹⁶ Indikativno je, da je Koštuničina podgrijava negativna reakcija na iznenadnu ekstradiciju,

²¹⁴ Za Maršićanina insistiranje međunarodne zajednice na ekstradiciji Miloševića u zamjenu za ekonomsku pomoć bila je sama za sebe daleko od dozvoljene granice: "Nesumnjivo je reč o ponavljanju stare prakse ucena jugoslovenskoj vlasti," *Nedeljni telegraf*, 6. juni 2001.

²¹⁵ Citirano iz S. Biševac, *VOJSKA JE RADILA PO ZAKONU*, *Danas* 4. april 2001. na web stranici, URL:

<http://www.danasnews.com/200010404/hronika2.htm>

²¹⁶ Na primjer, Koštunica je obećao delegaciji Miloševićeve stranke da se ekstradicija neće desiti prije dugih pravnih preispitivanja zakona o ekstradiciji, prema Zoranu Anđelkoviću, visokom funkcioneru SPS-a. LJ. Begenišić, *NEMA IZRUCIVANJA PRE ODLUKE USTAVNOGA SUDA*, *Blic*, 28. juni. 2001, na web stranici, URL:

<http://blic.gates96.com/danas/broj/strane/politika.htm>

Zaista, strategija Koštunice je navodno bila otpočinjanje sudske procedure protiv Miloševića kod kuće kako bi odložio ekstradiciju "a onda, pošto ništa nije večito i sve se menja, pa i sam Sud, [mi bismo mogli] dobiti ponešto na vremenu," *Vreme*, 5. juli. 2001.

popraćena njegovom tvrdnjom da je ne samo bio protiv te akcije, nego da čak nije bio ni obaviješten o njoj, odražavala je njegov tradicionalni pristup u vezi s tim.²¹⁷ Čak i ako Koštunica nije znao, kao što neki u vladi tvrde, samo njegovo ponavljano insistiranje na tome je zabrinjavajuće, jer sugeriše, u najmanju ruku, njegovu spremnost da spriječi takve postupke u budućnosti i da iskoristi problem za sticanje moći nad članovima vlastite koalicije.²¹⁸

²¹⁷ Koštunica se žalio da se ekstradicija desila samo zbog činjenice da on i njegova stranka imaju manjinu u koalicionalnoj vladi, Aleksandar Vasović, *MILOŠEVIĆ EXTRADITION RESULT OF US PUSH (IZRUCENJE MILOŠEVIĆA JE REZULTAT PRITISKA S.A.D.)*, *Washington Times*, 27. juni. 2001, str. 15. On je takođe izručenje nazivao "ponižavajuće" i insistirao da se ono i prethodno izručenje optuženog Milomira Stakića "ne mogu se smatrati zakonitim i ustavnim." Citat iz D.G. i V.P., *ISHITRENO I PONIŽAVAJUĆE*, *Glas javnosti*, 29. juni 2001. na web stranici, URL:

<http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2001/06/29/srpski/P01062838.html>

²¹⁸ Za tvrdnje drugih vladinih zvaničnika da je Koštunica znao, vidi *I KOŠTUNICA BIO ZA IZRUCENJE*, *Glas javnosti*, 30. juni. 2001. na web stranici, URL:

<http://arhiva.glas-javnosti.co.yu./2001/06/30/srpski/P01062905.html>

Na protutvrdnju Koštunice, da on nije znao i da se ni danas ne slaže sa odlukom, vidi *NISAM BIO OBAVESTEN*, *Glas javnosti*, 1. juli 2001. na web stranici, URL:

<http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2001/07/01srpski/P01063010.html>
Značajno je da je Koštunica nastavio opisivati ekstradiciju kao "ilegalnu, neustavnu i neodgovornu," nazivajući taj akt "kao pokušaj ograničenog državnog udara." Intervju sa Vojislavom Koštunicom, *MI SENTO COME UN OSTAGGIO (OSEĆAM SE KAO TALAC)*, *La Stampa*, Turin, 8. juli. 2001, na web stranici, URL:

<http://www.lastampa.it>

Glasnogovornik DSS-a je bio brz da podvuče da su razlike u koaliciji otišle daleko iznad ekstradicije. Prema predsjedniku nove parlamentarne skupine DSS-a, Dejanu Mihajlovu, DSS "nakon niza diskusija u kojima se nismo saglasili, odlučili smo osnovati novu parlamentarnu grupu". Intervju Sredoja Simića sa Dejanom Mihajlovom, *MOŽDA JE ZALOGAJ KOJI JE VLADA KRENULA DA ZAGRIZE PREVELIK PA SE ZAGRCNULA!*, *Svedok*, juli 2001. broj. 260, na web stranici, URL:

<http://www.svedok.co.yu/index.asp?show=26003>

Koštunica je nastavio da se žali da kao rezultat činjenice da je bio zaobiden u procesu ekstradicije "Ja se zbilja osećam kao talac na nekoliko nivoa" okrivljujući ne samo bivše Miloševićeve pristalice nego takođe i svoje koalicione partnere i "nemilosrdne međunarodne pritiske koji su potpuno neopravdani", *La Stampa*, 8. juli 2001.

Nasuprot Tribunalu, Koštunica je favorizirao svoju vlastitu *Komisiju za istinu i pomirenje*, koju je on osnovao 29. marta 2001. sa predviđenim trogodišnjim trajanjem; mehanizmom za suočavanje sa nedavnom prošlosti kao zamjenu za ekstenzivniju saradnju sa Tribunalom, što se javlja kao potvrda njegove izvorne paradigme. Ne samo da je bila limitirana na državljane SR Jugoslavije i vjerovatno sa po jednim dodatnim članom nesrpske nacije među članovima Komisije, i zaključivala je ko bi trebao da bude izmiren i s kim, nego nije bilo nikakve odredbe o pozivanju bilo kakvih svjedoka. Mandat i struktura Komisije sugerišu prije da se radi o pokušaju "kontrole štete" nego o stvarnoj namjeri razrješenja konflikta.²¹⁹ Umjesto istinskog procesa ozdravljenja kroz utvrđivanje činjenica i određivanje odgovornosti, kao što je bio slučaj u Južnoj Africi, u Srbiji se nasuprot tome, pojavljuje ustanovljenje akademske rasprave sa ciljem da se proizvede sredstvo za smirenje u prilog dodjeljivanja jednake političke odgovornosti svim nacionalnim zajednicama i viktimizacije svih. Pomoću toga ublažilo bi se ono što je Koštunica konstantno tvrdio da je nepravedno prebaciti glavnu odgovornost na srpske aktere. Neki od imenovanih članova, bacili su dalju sjenu na rezultate koji bi se mogli očekivati od Komisije, pošto je ona uključivala takve ličnosti kao što je Darko Tanasković, akademik koji je bio jedan od najglasnijih zagovornika hajke na Muslimane, te Radovan Bigović pravoslavni sveštenik, koji je igrao sličnu negativnu ulogu sa svojim stavom prema nesrpskim narodima. Nasuprot njima, dvoje prominentnih članova kao Latinka Perović i Vojin Dimitrijević, povukli su se na početku procesa, navodeći svojstvena ograničenja postavljena u okviru zadatka Komisije.

²¹⁹ Koštuničina tvrdnja da bi bilo "komplikovano" za Komisiju da pozove svjedoke i da njegova odluka nema veze sa sudom pošto "nijedan sud ne može da ponudi potpunu istinu" je sugestivna kao da je on u tom tijelu. Njegov zaključak da je primarni zadatak Komisije "da se suočimo sa istinom i da se pomirimo sami sa sobom" sugerira primarno pomirenje Srba sa Srbima. *Blic*, 19. april 2001.

3. MILOŠEVIĆ KAO PROBLEM

U Srbiji je danas postalo zgodno okrivljivati Miloševića za sve. Kao što je Koštunica primijetio: "Do 5. oktobra bilo je lako: za sve je kriv Slobodan Milošević. Njegova je politika nepametna, nefleksibilna, on nema viziju, nije u stanju da sagleda sledeći potez, potpuno je odvojen od stvarnosti, nema strateški cilj, ne razume nacionalni interes."²²⁰ Nije iznenađujuće da je Koštuničino obrazloženje za uzrok otuđenja Srbije od međunarodne zajednice uveliko bilo usredsređeno na Miloševića, s tim da je Milošević lično prikazan kao problem. Odmah nakon izbora u 2000. godini, Koštunica je bio uvjeren da će jednom, kada Milošević bude svrgnut s vlasti, problemi Srbije sa međunarodnom zajednicom prestati, ignorišući tako činjenicu, da je za izolaciju Srbije i neuspješne ratove više odgovorna agresivna nacionalistička politika koju je provodio Milošević od pojedinca koji je na vlasti.²²¹

Međutim, pripisivanje kompletne odgovornosti za prošle "greške" jednoj individui i ljevičaru, kojeg treba odbaciti (anatema kao takva za Koštunicu), konveniralo je Koštunici pošto mu je omogućilo da izbjegne pitanja u vezi sa njegovom vlastitom ulogom u osnovnoj nacionalističkoj ideologiji. Naprotiv, Koštunica je bio nestrpljiv da podvuče oštru razliku između Miloševića i srpskog nacionalizma, prebacujući svu krivicu na Miloševića, zaključujući da njegov nacionalizam nije bio realan: "Sada smo došli do nečega što je pravo raspoloženje naroda i što je prava mera

²²⁰ Vojislav Koštunica, *ŽAL ZA MILOŠEVIĆEM*, *Nin*, 8. mart 2001, na web stranici, URL:

<http://www.nin.co.yu/2001-0308/16954.html>

²²¹ Sa zbacivanjem Miloševića, na primjer, Koštunica je vjerovao da će se perspektiva Beogradske vlade na Kosovu unaprijediti s obzirom da u Beogradu više ne sjedi osoba koju međunarodna zajednica ne priznaje, *NIN*, 10. august 2000, str. 15.

nečega što je Srbima pripisano, a to je nacionalizam. Tog nacionalizma nema. Kada se završila ta cela priča, kada je cela nesreća prošla, vidi se da je mnogo toga bilo samo Miloševićeva manipulacija, da je njegova politika zapravo cinični nacionalizam gde se nacionalno koristi samo kao sredstvo za dolazak i opstanak na vlasti.”²²²

Iako je Miloševićeva lična uloga u rukovodstvu bila odlučujuća u određivanju politike u većini ključnih oblasti, ipak bi bilo pogrešno smatrati njega operativcem u vakumu i prikriti podršku ultranacionalističkim ciljevima i politikama - a često za potsticanje da se daleko nadmaši i Miloševićev vlastiti program - koju su pružali lideri Srpske pravoslavne crkve, intelektualni krugovi, Armija i većina opozicionih partija, naročito u ključnim trenucima dezintegracije Jugoslavije. Zaista, takva olaka procjena prijeti da iskrivi historijske činjenice i da gurne buduću politiku u negativnom pravcu. Iako je Koštunica identificirao problem kao Milošević *ad personam*, može se argumentovano tvrditi da je osnovni problem ustvari tradicionalni cilj ustanovljenja Velike Srbije, bez obzira ko se za njega zalaže. Politička amnezija, koja je možda intelektualno ugodna, je pogrešna osnova za novi početak. Ako ova najnovija prošlost nije prikazana otvoreno, na iskren način, stvarna transformacija političkog miljea u Srbiji koja se zalaže za uspješno razrješavanje konflikta će biti odložena, ako ne izbačena iz kolosjeka. Koštunica savršeno želi upotrijebiti i maksimizirati nasljeđe Miloševićeve politike kada mu to konvenira kao u Bosni i Hercegovini, a naročito srpski entitet zasnovan na sili i etničkom čišćenju. Utisak je da bi Koštunica želio zaštititi centraliziranu Srbiju stvorenu gušenjem autonomije Vojvodine i Kosova (iako je u slučaju Kosova ono prevaziđeno razvojem krize) što je Milošević projektovao i ostvario 1989. godine.

²²² *Vreme*, 21. septembar 2000.

Ustvari, status Vojvodine će vjerovatno prerastati u sporno pitanje. Osjećanje za povratak na stanje autonomije prije 1989. ili čak na status posebne republike ima snažno uporište u Vojvodini, ali je što se tiče Koštunice, ovo pitanje naišlo na neznatne simpatije ili njegovu spremnost na angažovanje. Sa nesrpskim nacionalnim zajednicama zastupljenim u značajnom procentu stanovništva Vojvodine, zahtjevi za odvajanjem od Srbije nisu pretežno etničkog karaktera; mnogi od lidera i značajan procenat podrške za autonomiju dolazi unutar zajednice vojvođanskih Srba, gdje je utisak ekonomske eksploatacije i političke diktature koja dolazi iz Beograda motivirao pozive na autonomiju.²²³ Odnosi između Koštunice i nekih lidera iz Vojvodine u ranim mjesecima 2001. godine postali su sve zaoštreniji sa jednim liderom, Nenadom Čankom (unutar koalicije DOS) koji optužuje Koštunicu kao “velikosrbina.”²²⁴

Sama koalicija DOS-a je podijeljena oko ovog pitanja u čemu je Đinđićeva Demokratska stranka, na primjer, fleksibilnija i voljna da prihvati takvu autonomiju.²²⁵ U namjeri da odvrati akcije ka ostvarenju autonomije, Koštuničin DSS, naprotiv, je čak bio spreman na lokalnom nivou da saraduje sa partijama u Vojvodini kao što su Miloševićeva SPS i *Partijom srpskog jedinstva* koju je

²²³ Za razliku od Crne Gore, Vojvodina je ekonomski značajna, budući da je poljoprivredna žitnica i industrijski region; prisajedinjena je Srbiji 1945. godine kao autonomna pokrajina, ali od 1974. godine uživala je status republike za sve svoje težnje i namjere.

²²⁴ To je ponovljeno u intervjuu sa Nenadom Čankom u listu *Republika: KOŠTUNICA VELIKOSRBIN, ĐINĐIĆ NE RAZUME*, *Dnevnik*, 29. april 2001. na web stranici, URL:

<http://www.dnevnik.co.yu/Strane/aktuelna/htm>

²²⁵ Vidi intervju sa pomenutim podpredsjednikom, Borisom Tadićem, *AUTONOMIJA VOJVODINE JE DEO PROGRAMA DS*, *Svedok*, Beograd, br. 245, mart 2001. na web stranici, URL:

<http://www.svedok.co.yu/index.asp?show=97>

osnovao paravojni zapovjednik Arkan.²²⁶ Indikativno je da je Koštunica na poziciju podpredsjednika DSS-a zaduženog za poslove s Vojvodinom izabrao Gorana Bulajića, nekoga ko je oponirao većoj autonomiji Vojvodine.²²⁷

VII

IZGLEDI ZA BUDUĆNOST

---

²²⁶ PITANJE VOJVODINE U OKVIRU DOS-A, *Radio 021* Novi Sad, 11. april 2001., na web stranici, URL:

<http://www.vojvodina.com/politika/default.htm>

²²⁷ Dnevnik, 3. juna 2001. Karakteristično je da je član savjeta DSS-a u Vojvodini, Rada Marinkov, postavila je tezu da zahtjev za veću autonomiju "vodi u separatizam," *PUT KOJI VODI U SEPARATIZAM*, *Glas javnosti*, 22. juni 2001. na web stranici, URL:

http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2001/06/srpski/P01062_107.shtml

VII

**IZGLEDI ZA
BUDUĆNOST**

Kakve su perspektive konflikta i njegovog razrješavanja, s obzirom na rane indikacije Koštuničinog odlučivanja? Ukoliko je Koštuničina paradigma originalna, kao što se čini da je slučaj, njegova lična sposobnost da odbaci ili čak da ublaži svoje pozicije može biti zaista ograničena, upravo u času kada je intenzitet političkog manevrisanja i verbalizma bio u porastu, on može biti u velikoj neprilici kako da spriječi konflikt prije nego dostigne ozbiljne razmjere. I posebno, praktična implikacija njegovog krutog analitičkog okvira može s pravom značiti da izgledi za Koštuničin doprinos onome što Sandol zove "provention" konflikta ili "prevention" (predupređenje)... uklanjanjem uzroka i kreiranjem uslova u kojima se konflikt ne može desiti" mogu, u najboljem slučaju, i dalje biti limitirani.²²⁸

1. GRAĐANSKO DRUŠTVO?

Međutim, jedno područje mogućih domaćih promjena koje bi moglo imati dramatičan uticaj na rješenje konflikta, uvođenjem promjene paradigme bila bi pojava uspostave građanskog društva u Srbiji. Otvoren i sveobuhvatan milje koji bi davao odraz građanskog društva, vjerovatno bi mogao biti uspješnija varijanta od autoritarne - koja je zatvorena za konstruktivan i realan dijalog - za razrješanje

---

²²⁸ Dennis J. D. Sandole, *CONFLICT RESOLUTION IN THE POST-COLD WAR ERA* (RJEŠAVANJE KONFLIKTA U POST-HLADNORATOVSKOJ ERI), *ICAR Working Paper*, br. 6 (Fairfax, Virginia: George Mason University, Oktobar 1992), str. 15.

konflikta. Mogla bi tako biti efektivnija u suzbijanju stroge nacionalističke paradigme. Promoviranje građanskog društva, imalo bi mnogo više smisla u etnički pluralnom društvu kao što je Srbija. Ako, nasuprot tome, demokratske vrijednosti i dalje budu pod subordinacijom nacionalističkih, tada će proces razrješenja konflikta ostati komplikovan i nesiguran. Koštuničin stav o razvoju građanskog društva ostaje, međutim, dvosmislen u najboljem slučaju, a perspektive nisu ohrabrujuće. Zasižno, Koštunica je htio umanjiti inostranu zabrinutost o njegovom tipu nacionalizma, prikazujući ga u povoljnim formulacijama: "U mojem slučaju nacionalizam znači konstantnu kontrolu i nastavak preokupacije o tome šta se dešava mom narodu bez isključivanja drugih naroda. Ja sam zainteresovan samo za sudbinu Srba... Moj nacionalizam je defanzivan i benevolentan prema drugim narodima, naročito ako se poredi sa agresivnim narodom koji ima imperijalističke pretenzije i koji se proteže na druge zemlje."²²⁹ Međutim, bilo kakva evolucija u vezi sa njegovom ranijom ravnotežom između nacionalizma i demokratije i prevaliranja ove druge za sada izgleda umjerena. Tako sugerise njegova posjeta Rusiji odmah po preuzimanju vlasti u oktobru 2000, kada je nagovijestio svoje razumijevanje demokratije. U efektnoj primjedbi Koštunica je izdvojio "starijeg Solženjicina (Solzhenitsyn)" - ličnost, karakterističnu za svoje posljednje godine po jasnom ultranacionalizmu, ksenofobiji i neliberalizmu - kao o velikom savremenom misliocu. Šta više, Koštunica je tom prilikom istakao da je on vidio i sovjetski komunizam i liberalnu zapadnu demokratiju u jednako negativnim kvalifikacijama i prikazao je SAD i bivši Sovjetski Savez kao moralne i političke ekvivalente, naglašavajući da on dijeli Solženjicinova razočarenja sa totalitarnim društvima 20-tog vijeka, "i Sovetskog Saveza i

²²⁹ RAI, 12. oktobar. 2000.

SAD."²³⁰ Za Koštunicu je ustvari SAD otjelotvorila "demokratski totalitarizam" namećući svoje poglede širom svijeta ne samo u materijalnom nego i u moralnom smislu.²³¹

Letimičan pogled na Koštuničin imidž i u zemlji, izaziva zabrinutost. Reagujući na primjer, na satirični portret Koraksa (Coraxa [Predraga Koraksića]), jednog od vodećih srbijanskih političkih karikaturista i koji je satirički prikazao Koštunicu, ovaj je incident on postavio u sferu mračnog antipatriotizma: "Iza takvog pristupa krije se bojim se pritajena glorifikacija svega što postoji preko okeana i nipodoštovanja svega onoga što postoji u ovoj zemlji. Mnoga od zala u ovoj zemlji generirana su spolja i to bi čini mi se mogao da bude zanimljiv predmet za Koraksovo pero."²³² Indikativno je da Koštunica i dalje vidi bivšeg lidera bosanskih Srba Radovana Karadžića primarno kao demokratu.²³³ Možda više zloslutno izgleda Koštuničina negativna reakcija na nevladine organizacije (NGO) koja bi mogla biti zabrinjavajuća indikacija za budućnost demokratskog razvoja. Kao što je primijetio u raspravi o ljudskim pravima nevladine organizacije u SAD-u koje, kako on navodi, opstruiraju politiku nove američke vlade. Međutim, "kada je reč o našim [nevladinim organizacijama], situacija je potpuno drugačija [od one u SAD-u] i tu imate jako, jako mnogo organizacija koje u mnogo čemu podsećaju na udruženja koja treba da postoje, koja obavljaju važne poslove, a s druge strane imate one koje su prosto filijale ili

²³⁰ U VOISLAV KOSHTUNITSA - MY DUKHOVNO BLIZKI (VOJISLAV KOŠTUNICA - MI DUHOVNO BLISKI), *Trud*, Moskva, 28. oktobar 2000., na web stranici, URL:

<http://www.trud.ru>

²³¹ *Danas*, 3.- 4. mart, 2001.

²³² *Danas*, 3.- 4. mart, 2001.

²³³ Obratiti pažnju na njegova stanovišta data u intervjuu Timu Judahu, *GOODBYE TO YUGOSLAVIA? (ZBOGOM JUGOSLAVIJI?)*, *The New York Review of Books*, 8. februar 2001, str. 44.

ispostave ovih o kojima sam govorio u Americi. Moja kritika se odnosila samo na tu vrstu nevladinih organizacija, ne na sve.”²³⁴ Koštunica je nastavio davati oduška svom neraspoloženju prema nevladinim organizacijama na Centralnom vijeću DSS-a, kada je govorio protiv “militantnih imućnih nevladinih organizacija” optužujući ih da žele da “pišu istoriju ili je prekraju za novac.”²³⁵

A kada je upitan da li bi mogao predvidjeti spajanje njegove Demokratske stranke Srbije sa Miloševićevom Socijalističkom partijom Srbije, Koštunica je primijetio da bi takve stvari bile moguće.²³⁶

Slično, Koštunica je na svojoj novoj dužnosti istupio da bi javno osvijetlio njegove vlastite i specijalne veze Srbije sa Srpskom pravoslavnom crkvom, uključujući i sa nekim od tvrdokornijih elemenata u Crkvi, koji mogu izdvojiti značajan procenat stanovništva. Na primjer, kada je posjetio razvikanog mitropolita Amfilohija Radovića u Crnoj Gori neposredno po preuzimanju vlasti, naglasio je: “ja sam, kao i uvek, došao za duhovni savet i okrepljenje, pa i politički savet... Ja sam u ove izbore ušao sa blagoslovom mitropolita Amfilohija.”²³⁷ Nije slučajno Koštunica uzeo mitropolita Amfilohija za svoju pratnju na putovanju u zvaničnoj posjeti Moskvi nakon izbora 2000. godine. Politička platforma DSS-a, što je indikativno, je povezana i bliska u svojim odnosima sa Srpskom pravoslavnom crkvom i sa srpskim nacionalnim identitetom: “U tu svrhu [tj.

²³⁴ Glas javnosti, 14. - 16. april 2001.

²³⁵ Citiran u DSS MORA DA BUDE SPREMNA ZA IZBORE, Glas javnosti, 26. mart 2001, na web stranici, URL:

http://www.arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2001/03/226/srpski/P0103_2502.shtml

²³⁶ Intervju Nenada Ristića sa Vojislavom Koštunicom na Srbijanskoj državnoj televiziji, 5. maj 2001.

²³⁷ Intervju sa Vojislavom Koštunicom na Radiju Srpske pravoslavne crkve Svetigora, Cetinje, 17. oktobar 2000. na web stranici, URL:

http://www.mitropo.lija.cg.yu/aktuelno/intervju/intervju_Koštunica.html

eliminacije uočene duhovne praznine i nacionalne indiferentnosti] se, bez ideološke pristrasnosti u škole mora uvesti nacionalno vaspitanje, a Srpska pravoslavna crkva treba opet da dobije ono mesto koje je u istoriji našeg naroda vazda zauzimala.”²³⁸

2. OGRANIČENJA POLITIČKOG MILJEA

Ukratko, današnji domaći i regionalni politički milje može otežati Koštunici sprovođenje politike maksimalističkih ciljeva, bar onoliko dugo dok je međunarodna zajednica odlučna da aktivno ostane u regionu. Ovo, samo za sebe, može oslabiti sposobnost njegove politike u vezi sa konfliktima. To ne podrazumijeva međutim, da više ograničenih prednosti - koje mogu doprinijeti jednog dana ostvarenju većih ciljeva i koji su u skladu sa Koštuničinom tradicionalnom paradigmom - nisu moguće. Ohrabrujuće je da već ima nekoliko ugrađenih domaćih i međunarodnih mehanizama koji mogu limitirati Koštuničinu sposobnost za implementacijom politike koju bi on želio, iako se njihova efikasnost i trajnost ne mogu predvidjeti.

Prvo, Koštunica će se vjerovatno suočiti sa teškoćama u provođenju ciljeva zasnovanih na njegovoj sadašnjoj paradigmi u politiku, s obzirom na činjenicu da je ravnoteža snaga između Srbije i međunarodne zajednice - pod uslovom da ova bude održala *konsenzus* i snažno prisustvo na terenu. Ova nemogućnost da se nosi sa međunarodnom zajednicom biće problem naročito zbog oslonca Srbije na međunarodnu ekonomsku pomoć i zbog želje za političkom reintegracijom. To su potrebe koje se vjerovatno neće promijeniti u doglednoj budućnosti. Zasiurno bi Koštunica želio reducirati ovaj ograničavajući

²³⁸ Vidi DSS-ov program, na web stranici, URL:
<http://www.dss.org.yu/prikazi.asp?rubrika=16>

faktor. Naprimjer, razmišljajući dugo s tačke gledišta ravnoteže snaga, on bi volio da Evropa i Rusija imaju veću političku ulogu u regionu, da bi držao ravnotežu sa SAD i iskoristio sve nesporazume u međunarodnoj zajednici, posebno unutar Evrope i između nje i Sjedinjenih Država, kako bi povećao prostor za svoj manevar. Kao što je rekao jednom reporteru: "Saradnja sa Evropom odgovara SR Jugoslaviji. Naša politika bi trebala biti proevropska i trebala bi se oslanjati na saradnju sa Rusijom.... Ruska Federacija ... na ovom delu evropskog prostora... može predstavljati protutežu američkom monopolu. Uzimajući u obzir da Amerika ima predominantan uticaj na NATO, naš spoljopolitički prioritet mora biti saradnja sa Evropom... pridruživanje 'Partnerstvu za mir' bi trebao biti neki naš pravac, kompromisna solucija unutar koje naša zemlja treba da se kreće i postane 'Istok - Zapadu a Zapad - Istoku.'"²³⁹

Isto tako, u jednom otvorenom pokušaju da naglasi razlike između Italije i SAD, Koštunica je rekao talijanskim partnerima da Italija razumije Balkan bolje nego SAD i

²³⁹ Ha'aretz, 26. novembar 2000. Trebalo bi biti zabilježeno da je odlučujući pritisak za ekstradiciju Miloševića, posebno u formi uslovljavanja ekonomske pomoći, pretežno zavisio od američkih nastojanja bez kojih međunarodna zajednica ne bi mogla postići konsenzus što bi išlo u prilog Koštunici. Na primjer, u aprilu 2001, Evropska unija, uslijed nedostatka konsenzusa, navodno je zaključila da samo hapšenje Miloševića zadovoljava uslove saradnje sa Tribunalom; ili je to tako interpretirano u Beogradu, iako je sam Tribunal nastavio vršiti pritisak za njegovu ekstradiciju. Vidi *IZRUČENJE MILOŠEVIĆA NIJE USLOV ZA POMOĆ EU*, Glas javnosti, 10. april 2001. na web stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/P01040905.html>

Kao što je juna 2001. Evropska komisija izgledala ambivalentna u povezivanju pomoći sa ekstradicijom kada je njen portparol za vanjske poslove primjetio da "Precizna veza između izručenja Slobodana Miloševića Haškom tribunalu i održavanja Donatorske konferencije za SRJ nikada nije bila ni utvrđena, i to nije uslov za održavanje konferencije", Miša Vidić, *IZRUČENJE MILOŠEVIĆA NIJE USLOV ZA DONATORSKU KONFERENCIJU*, Politika, 23. juni 2001. na web stranici, URL:

<http://www.politika.co.yu/2001/0623/0107.htm>

takođe napomenuo: "Savezna Republika Jugoslavija očekuje više od Evrope nego od Amerike."²⁴⁰ Međutim, realno, ovo je veoma nesigurna nada pa će saradnja sa međunarodnom zajednicom u cjelini sigurno biti neophodna. Da bi stekao međunarodnu podršku, Koštunica je naglasio svoje koncepte za koje je očekivao da će imati odjeka u inostranstvu. Jedna takva teza je da bi Srbija mogla biti faktor stabilnosti: "Srbija će biti jedan od glavnih garanta stabilnosti na ovom delu Balkana."²⁴¹

Drugo, Koštunica će iznaći da je većina Srba jednostavno umorna od rata i njegovih posljedica - i gledaju na otvoreni rat sa posebnom odbojnošću - što je faktor koji je bio izvor razočarenja nacionalista cijelo vrijeme od 1991. i koji će vjerovatno tek biti više izražen sada i u doglednoj budućnosti. Šta više, neki od potencijalnih konflikata - kao oni koji se vrte oko Crne Gore i Vojvodine - involviraju druge Srbe ili pravoslavne zajednice, što bi moglo proizvesti po Koštuničinom mišljenju neslogu Srba suprostavljenih neprijateljskim nesrpskim snagama.

Treće, Koštunica ne posjeduje ni u kom smislu moć ni blizu Miloševićeve moći, koju je ovaj imao kada je konsolidovao svoju poziciju. Umjesto toga, sadašnje vlade SRJ i Srbije su zasnovane na nelagodnoj koaliciji u kojoj se od dvije druge skupine vlasti može očekivati da u najmanju ruku obeshrabre neku ekstremniju politiku, koju bi, inače zasnovanu na svojim ocjenama pokušao provoditi Koštunica. Stvarno demokratski GSS i druge ličnosti u DOS-ovoj koaliciji kao Nenad Čanak, koji bi se iz principa tako odnosio, dok bi Đinđićeva DS bila vjerovatno motivirana pragmatičnim razmišljanjima i dugoročnom političkoim konkurencijom sa Koštunicom i njegovom DSS. Indikacije o neusaglašenosti u vezi sa kreiranjem politike

²⁴⁰ RAI, 12. oktobar 2000.

²⁴¹ RAI, 12. oktobar 2000.

izašle su na površinu u više prilika, uključujući pitanje izručenja u martu 2001. Milomira Stakića, Srbina (ali državljanina BiH) optuženog od strane Haškog tribunala za počinjavanje djela ratnog zločina. Koštunica, u vjerovatnom pokušaju da zada udarac svome koalicionom rivalu Đinđiću (koji posjeduje reputaciju pristalice takvog izručenja) žalio se jednom prilikom da on nije znao za pomenutu ekstradiciju i da je takav korak bio "izuzetak koji nije smeo da se napravi."²⁴²

Razlike u vezi sa krizom u odnosima sa Vojvodinom, Crnom Gorom i Albancima na jugu Srbije, mogu se takođe raspoznati između Koštunice i nekih liberalnijih ili pragmatičnih koalicionih partnera. Naprimjer, u vezi sa Miloševićim hapšenjem u martu 2001. godine, Koštunica je iskoristio priliku da nabaci nevješto prikrivenu kritiku o tome kako su njegovi koalicioni partneri sproveli operaciju, za koju je on tvrdio da je "u postupku bilo grešaka" i obećao da će utvrditi "ko je odgovoran" za počinjene greške. Tom prilikom, u jednom kritičkom osvrtu na svoje koalicione partnere koji su kooperativni u vezi sa ekstradicijom, Koštunica je naglasio da Milošević neće biti izručen Tribunalu koji, kako je on rekao, izvršava samo "selektivnu pravdu" i "nepravdu."²⁴³

U drugom smislu međutim, prisustvo u koalicionoj vladi u isto vrijeme omogućava Koštunici veći manevarski prostor *vis-à-vis* međunarodne zajednice za namjerno ili ne, kreiranje sredine "dobar policajac, loš policajac" sa liberalima u koaliciji koji predstavljaju alternativna gledišta ili "objašnjavaju" Koštuničine stavove i motivacije u mnogo povoljnijem svjetlu inostranim partnerima. Ovaj "umekšani"

²⁴² Koštuničin govor na Centralnom savjetu DSS-a, *Glas javnosti*, 26. mart 2001.

²⁴³ Intervju sa Vojislavom Koštunicom na BK TV Beograd, *KOŠTUNICA - VERUJEM U OPSTANAK JUGOSLAVIJE*, *Politika*, 9. april 2001. na web stranici, URL:

<http://www.politika.co.yu/2001/0409/0101.htm>

imidž Koštunice razvodnjava precizniji negativni utisak o njemu, za slučaj da bi imao ekskluzivnu vlast, i u inostranstvu bi mogao kreirati friziranje istine za korekturu povratnih reagiranja međunarodnih faktora, koja bi inače mogla biti negativnog karaktera. Konačno, bez obzira na razlike u unutrašnjoj politici, Koštuničin negativni doprinos djeluje tako da neutralizira dobar dio liberalnih nastojanja, koliko se to tiče sredine za razrješenja konflikta; i sami liberali su kritikovali Koštunicu za njegove tvrdolinijaške nacionalističke stavove.

Šta više, nema nikakve garancije da će ovakva ravnoteža političkih snaga u Beogradu ostati nepromijenjena. Bilo je jakih indicija početkom 2001. godine da bi moglo doći do novih izbora u Srbiji ili SR Jugoslaviji ili i u jednoj i drugoj, kao i povećano samouvjerenje DSS-a da će biti glavni promotor nove runde glasanja.²⁴⁴ Značajno je da su od aprila 2001. ankete javnog mišljenja u Srbiji pokazale da je Koštunica daleko najpopularnija ličnost uz narasle mogućnosti da bi u budućim izborima možda mogao konsolidovati svoju poziciju, potiskivanjem liberalnih i pragmatičnih rivala, od kojih je neke već zasjenio. Kontroverze koje su okruživale ekstradiciju Miloševića

²⁴⁴ Vidi na primjer izjavu podpredsjednika DSS-a, Dragana Maršićanina, da "izbori se ne raspisuju bez velike potrebe. A potreba već postoji". Intervju Dubravke Vujanović sa Draganom Maršićaninom, *NOVI IZBORI SU POTREBA I NEMINOVNOST*, *Nedeljni telegraf*, 6. juni 2001. na web stranici, URL:

<http://www.nedeljnitelegraf.co.yu/novi/marsh.html>

Maršićanin je takođe potvrdio da je "ograničeni život DOS-a kao koalicije bio poznat od njenog osnutka" i podržan jer "posle svega DSS je danas dovoljno jak da ide na izbore sam za sebe i zadobije najsnažniju poziciju u Parlamentu." Intervju Olivera Milivojević sa Draganom Maršićaninom *UOSTALOM DEMOKRATSKA STRANKA SRBIJE JE DANAS DOVOLJNO JAKA DA MOŽE SAMA DA IZAĐE NA IZBORE I OBEZBEDI NAJUTICAJNIJE MESTO U PARLAMENTU*, *Svedok*, 29. maj 2001. na web stranici, URL:

<http://www.svedokco.yu/index.asp?show=25309>

osvijetlile su dugoročno "krčkanje" ideoloških i ličnih prekida dobrih odnosa u redovima koalicione vlade između liberala i pragmatičara na jednoj strani, Koštunice i njegovih pristalica iz starog režima na drugoj strani. Jasno je da je impuls za ekstradiciju došao od Koštuničinih rivala unutar vlade, uključujući Đinđića možda motiviranog ne samo potrebom za inostranom pomoći, nego je ovaj korak također značio sticanje statusa u međunarodnoj zajednici na račun Koštunice naročito nakon njegovog uspjeha u inostranstvu. Tajne struje političkog rivaliteta su također bile podstaknute u maju 2001. nakon serije članaka u hrvatskoj štampi o crnom tržištu cigareta u koji su bili upleteni Đinđić i crnogorski predsjednik Đukanović. Nije bitno koje bio u pozadini odavanja informacija za medije, takvi izvještaji su služili da pomute reputaciju i dovedu do erozije sposobnosti za privlačenje glasača dvojice Koštuničinih glavnih rivala i da olakšaju Koštunici konsolidaciju političke moći.²⁴⁵ Već je od ranije bilo suptilnih poteza na diskreditaciji Đinđića, takvih kao što je optužba urednika beogradskog dnevnika Blic Miodraga Đuričića, sa reputacijom Koštuničinog pristalice, da je Đinđić "nemački čovek" koji je odvratio govorio o "nemačkom protektoratu."²⁴⁶ Uoči uzajamnog optuživanja poslije ekstradicije, Koštunica i njegova Demokratska stranka Srbije pojavljuju se staloženi tražeći političke poene, pozivajući na rekonstrukciju vlade Srbije i

²⁴⁵ Vidi izvještaj Ive Pukanića i Berislava Jelinića, *NACIONAL OTKRIVA KAKO JE DJELOVALA NAJVEĆA MAFIJAŠKA ORGANIZACIJA*, *Nacional*, Zagreb, 31. maj 2001. na web stranici, URL:

<http://www.nacional.hr/htm/289007.hr.htm>

Informacije o leševima albanskih civila ubijenih za vrijeme Kosovskog rata i transportovanih u rashladnim šleperima na odredište, koje su procurile ovih dana u štampi, navodno posredstvom ministra unutrašnjih poslova Srbije Dušana Mihajlovića, trebalo je osnovano da posluži pariranju Koštuničinog otpora ekstradiciji.

²⁴⁶ Intervju Konstantina Kachalina sa Miodragom Đuričićem, *Vek*, Moskva, 20. oktobar, na web stranici, URL:

<http://www.wek.ru>

SR Jugoslavije, intenzivni u insistiranju na snažnijim političkim identitetom i uticajem DSS-a.²⁴⁷ Ako i kada Crna Gora postane nezavisna napuštanjem Srbije, ili ako bi Koštunica postao dominantan na političkoj sceni bez "balasta" liberalnijih partnera u njegovoj Koaliciji, razumno bi se moglo očekivati da on počne izražavati svoje tradicionalne poglede mnogo slobodnije i možda manje prilagođene nego što su bili. Čak i za kratko vrijeme, konstantna zakulisna borba između Đinđića i Koštunice, vjerovatno će završiti dobitkom sa aspekta ličnosti i moći. Ne može se predvidjeti da li će ovo dovesti do toga da Koštunica postane tako potrošen političkom borbom da bude prisiljen odreći se tvrde linije u rješavanju drugih konflikata, ili bi ga to dovelo u iskušenje da svoju nacionalističku snagu prikupi i to mnogo energičnije, u pravcu mobilizacije domaće podrške uključujući i one među bivšim pristalicama Miloševića u biračkom tijelu.²⁴⁸

Njegovo rivalstvo sa koalicionim partnerom Đinđićem može ograničiti Koštuničin prostor za manevar sve dok traje koalicija, bez brige da bi Đinđić možda mogao pokupiti

²⁴⁷ DSS je na primjer uspostavila svoju samostalnu partijsku grupu u Skupštini Srbije i kritikovala srbijanskog ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića i ministra pravde Vladana Batića koji su bili aktivni u ekstradiciji sugerišući da bi članstvo DSS-a sada trebalo predvoditi te resore umjesto njih; vidi *IZJAVA ĐINĐIĆA JE ZASTRAŠUJUĆA*, *Glas javnosti*, 4. juli 2001, na web stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/P01070301.shtml>

i V. Đorđević, *MINISTARSTVA PRAVDE I POLICIJE ZA DSS*, *Glas javnosti*, 1. juli 2001. na web stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/P01063018.shtml>

Portparol DSS-a bio je brz da naglasi da su razlike unutar koalicije otišle daleko izvan ekstradicije.

²⁴⁸ Srbijanska sredstva informisanja su izvijestila da su se uticajni ljevičarski politički aktivisti priklonili DSS-u da bi sačuvali svoje pozicije, koji će pojačati DSS-ova uporišta, mada nije jasno kako će oni ostvarivati uticaj na politiku. Vidi *PRANJE BILOGRAFIJA, PRLJANJE OBRAZA*, *Glas javnosti*, 8. april 2001. na web stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/X91040701.shtml>

simpatije međunarodne zajednice ukoliko bi Koštunica izgledao suviše rigidan. Koštuničin uspjeh u inostranstvu mogao bi izazvati Đinđića da postane blizak nekim Koštuničnim pozicijama, da bi izbjegao da ga zaobiđu. To naročito u slučajevima gdje se, za razliku od ekstradicije Miloševića, javlja mala podrška koja dolazi iz inostranstva za alternativne pristupe. Ustvari, u jednoj ranijoj fazi, Đinđić se sam već bio povukao od svojih ranijih poziva za trenutačnu ekstradiciju Miloševića. Možda rastrzan očiglednim prihvatanjem Koštunice u inostranstvu uprkos njegovog oponiranja izjasnio se za opciju suđenja Miloševiću prvo kod kuće.²⁴⁹

Dok rivalstvo može često biti lično, a ne ideološko, sa samim Đinđićem, on je držeći se svog puta naglasio: "Naše razlike su suštinski male.... u ideološkim izrazima naši ciljevi su slični", mogućnost za temeljne razlike u političkim opcijama zasnovane na ovom rivalstvu ostaju značajan faktor.²⁵⁰

---

²⁴⁹ Intervju Zorana Đinđića za Varšavski dnevnik, *Gazeta Wyborcza*, izvještaj *MILOŠEVIĆ MORA PRVO DA ODGOVARA U JUGOSLAVIJI*, *Blic*, 5. juni 2001. na web stranici, URL:

<http://blic.gates96.com/danas/broj/strane/politika.htm>

Slično, uprkos razlikama od Koštunice u mnogim pitanjima, Đinđić je, kada je upitan za njegovo mišljenje o podjeli Kosova u entitete, uzvratilo: "Ideja bi mogla pretpostaviti jedno od najrealnijih rešenja: podela po modelu Bosne sa Srbima i Albancima da žive u različitim entitetima." *El mundo*, Madrid, 3. juni 2001.

²⁵⁰ *El mundo*, 3. juni 2001.

VIII

ZAKLJUČAK

Pored ostalog, ova analiza pojedinačnog slučaja ističe koliko uporno paradigme utiču na lidere u momentima donošenja njihovih odluka. Ona ističe značaj okvira toga uticaja, u ovom slučaju, razrješenja konflikta. Dalje ukazuje na prirodni značaj promjene disfunkcionalnih paradigmi ako one treba da vode progresu. Ako Koštuničina današnja paradigma ne dovodi do razrješenja konflikta, šta je to što bi ga moglo navesti da se izmijeni toliko da bi postao fleksibilniji i tako olakšao razrješenje konflikta, ili u najmanju ruku, pomogao u sprječavanju novih konflikata ukoliko se ne stvori građansko društvo? I u tom svjetlu, kako bi međunarodna zajednica mogla doprinijeti takvim procesima koji bi obezbijedili solidne garancije za smanjenje tenzije i nestabilnosti?

Zahvaljujući bliskoj korelaciji između paradigmi i politike, reakcije konkretnih rezultata bi možda imale najveći učinak u pravcu modifikacije paradigmi. Drugim riječima, neuspjeh politike zasnovan na njegovim paradigmama bi možda mogao biti jedini, najefektniji način da uvjeri predsjednika Koštunicu da preispita svoje paradigme. Konačno, za bilo kojeg državnika vrijednost teorije može se mjeriti njenim uspjehom ili neuspjehom u nemilosrdnoj areni realnosti ovoga svijeta. Jedan izvršilac državnih poslova će vjerovatno mjeriti validnost paradigme njenom upotrebljivošću za izradu svoje analize, donošenja prognoza i korektnih odluka. U carstvu konflikata - isto je tačno za prirodne nauke - uspjeh se može očekivati u jačanju dominantne paradigme, dok neslaganje koje se generiše neuspjehom

može biti odlučujuće za iniciranje preispitivanja i promjene upravo kako je Kun tvrdio za prirodne nauke, "Neuspjeh postojećih pravila je preludij za istraživanje novih."²⁵¹

Možda bi pritisak na Koštunicu da krene u pravom smjeru i to u fazama, kroz modulirane negativne, a takode i pozitivne reakcije mogao biti najuspješnija strategija. Mora se znati da postoji razlika u funkcionisanju paradigmi u društvenom konfliktu i u prirodnim naukama, gdje se paradigme mogu primjenjivati u cilju neutralisanja problema. Društveni konflikti sa druge strane, kao što je Klauzevic istakao za fenomen rata, sastoje se od borbe između pojedinačnih samostalnih zahtjeva. Njihov rezultat je dinamika koja zavisi od ove neponovljive interakcije i na koju mogu svjesno uticati drugi društveni učesnici. To znači, da se u društvenom konfliktu reakcija može formirati konkretno da utiče na politike drugog učesnika i tako, indirektno, i na njegovu glavnu paradigmu, a ne da bude inertna i bezlična. Konkretno, umjesto pasivne uloge međunarodne zajednice, više bi njena aktivna uloga poduzeta sa namjerom da pruži Koštunici putokaz u obliku konkretne političke reakcije, mogla suštinski oblikovati njegov operativni milje. To bi ubrzalo proces promjene njegove temeljne paradigme i političkih odluka koje iz nje proizlaze. Rezultat u bilo koje vrijeme od međunarodne zajednice u ovom procesu ne bi bio mali doprinos. Odlaganja ohrabrena njenom politikom odugovlačenja, kao što se pokazalo u njenom djelovanju u Bosni, samo odgađaju rješenje i u procesu, mogu utvrditi postojeće pozicije i tako dalje komplikovati nešto, što u ranoj fazi još uvijek može biti prilagodljiva situacija.

Do sada postignuti progres u saradnji sa Haškim tribunalom može poslužiti kao itinerer kako ohrabriti Koštunicu da se promijeni ili ga bar spriječiti da realizuje

²⁵¹ T. Kuhn, *STRUCTURE OF SCIENTIFIC REVOLUTIONS*, str. 67.

svoje željene političke opcije. Konzistentan pritisak od strane međunarodne zajednice, drugim riječima, može proizvesti bar postepene ustupke od Koštunice i pospješiti poteze u pravom smjeru, oslanjajući se na njegov politički realizam i što je možda mnogo značajnije, na spremnost liberalnijih i pragmatičnih elemenata u vladi da saraduju u vršenju pritiska na njega.

U nekom momentu, takve progresivne i postepene kvantitativne promjene mogu nesrazmjerno doprinijeti kvalitetu promjene. Drugim riječima, kompromisi koje Koštunica možda mora prihvatiti kao rezultat domaćih političkih podjela i međunarodnog pritiska, mogli bi dovesti do tačke kada progresivni potezi koje ovi kompromisi predstavljaju, vode ka geometrijskoj promjeni. Time se stvarno transformiše Koštuničina osnovna paradigma i nagovještava prekid sa prošlošću, kao i novi ambijent znatno prihvatljiviji za razrješenje konflikta.²⁵² Šta više, takav trend bi dalje ohrabrio liberalne elemente u političkom sistemu Srbije koji imaju različite koncepte o tome kako identificirati i eliminisati uzroke konflikta, a koji bi posjedovali veoma važnu sposobnost da osiguraju, kao što Ričard E. Rubinštajn (Richard E. Rubenstein) tvrdi da "osnovne ljudske potrebe svih strana treba da budu zadovoljene."²⁵³

Od Koštunice se očekuje saradnja sa međunarodnom zajednicom iz dva razloga: ako misli da takvim djelovanjem podržava ciljeve konzistentne sa svojom paradigmom ili ako ne može izbjeći da radi tako. Za međunarodnu zajednicu primarni kriterij bi trebalo da bude sljedeće: da li svaki od Koštuničinih - i njenih vlastitih - poteza favorizira

²⁵² Za ovakvo shvatanje zahvalan sam Kristoferu Mičelu (Christopher Mitchell) iz Instituta za analizu i razrješenje konflikata.

²⁵³ Richard E. Rubenstein, *CONFLICT RESOLUTION AND POWER POLITICS - GLOBAL CONFLICT AFTER THE COLD WAR*, ICAR Working Paper (Fairfax, Virginia: George Mason University, januar 1996), str. 1-2.

ili ometa eventualnu promjenu Koštuničine paradigme korisnu za ambijent spremniji za razrješavanje konflikta. Ustanovljenje kombinovanih veza sa Koštunicom bi ga moglo ohrabriti da misli i djeluje tokom vremena na mnogo umjereniji način, u stvari "guliverizacijom" ili ograničavanjem njegovog prostora za akciju oslanjajući se na mnoštvo uzajamno potkrepljujućeg "materijala" i političkih veza, koje bi on možda bio voljan ugroziti. Ovo je izgleda bilo razmišljanje bez interesa za pomoć koju je međunarodna zajednica vrlo brzo pružila novoj vladi u Beogradu.

Međutim, takav ishod nije automatski. Mnoštvo takvih veza mogu funkcionisati skoro jednostavno u pravcu Koštuničine prednosti, ako se proces reintegracije Srbije u međunarodnu zajednicu desi prije nego što stvarna promjena bude institucionalizirana. Beogradsku sistematsku trku za novim ili obnovljenim članstvom u međunarodnim i regionalnim političkim i ekonomskim tijelima, pa čak i u NATO-u kroz "Partnerstvo za mir" ne treba u Beogradu posmatrati kao da je u konfliktu sa tradicionalnim ciljevima. Upravo Koštunica, pravilno ili nepravilno, može smatrati takvu integraciju u međunarodna tijela kao olakšavajuću okolnost u traganju za svojim tradicionalnim ciljevima pomoću diplomatskih sredstava, a naročito, razvodnjavanjem međunarodnog protivljenja.

Da bi takva strategija prema Koštunici bila efektivna, međunarodna zajednica se mora angažovati aktivno i sistematski, a ne da traži jednostavnu kratkoročnu opciju dok cijelo vrijeme čini ustupke koje ne može nadoknaditi. Uz promjene međunarodnih stavova i sve veće osjećanje zamora angažmanom na Balkanu, zaista bi moglo biti vrlo teško ponovo stvoriti osnovni konsenzus potreban za ukidanje takvih mjera ponovnim nametanjem ekonomskih ili političkih sankcija ili čak generiranje značajnog pritiska na znatno nižem nivou. Koštunica je već bio izvanredno uspješan u reintegraciji SR Jugoslavije u većinu

međunarodnih političkih i finansijskih tijela, uprkos još uvijek nerazriješenim pitanjima kao što je saradnja sa Haškim tribunalom. Međunarodna moć se time ubrzano umanjuje.²⁵⁴

Inženjering promjene paradigme ni u kom slučaju nije automatski niti ima osiguran rezultat. Zaista, takav proces je krhak i neravnomjeran. U ovom slučaju ovisan je o nastavku pritiska, jedinstva namjera i zalaganja međunarodne zajednice. Nasuprot tome, ustupci međunarodne zajednice, motivirani željom za postizanje rezultata u kratkom periodu, mogu biti za dugi period kontraproduktivni. Bilo kakva primjetna slabost ili indiferentnost međunarodne zajednice uprkos Koštuničine tvrdolinijaške politike i svaki njegov vidljiv uspjeh bi učvrstio Koštunicu na račun liberalnijih elemenata i olakšao nametanje njegovog programa Koaliciji u cjelini. Kao što Sandoul podvlači, uspjeh može poslužiti kao "pozitivno pojačanje" za postojeća gledišta, i "kako se ova 'generalizacija odgovora' dešava vremenom, biće sve teže potkopavati tu usvojenu x - y vezu, čak u slučajevima u kojima se ona više ne primjenjuje."²⁵⁵

Ako bi Koštunici bilo dozvoljeno da nadmudri Tribunal ili ako uspije povratiti prisustvo srbijanskih snaga bezbjednosti na Kosovo ili da de facto podijeli Bosnu ili Kosovo - to bi u najmanju ruku potvrdilo njegove sadašnje stavove, ojačalo njegovu domaću političku poziciju, učinilo ga manje popustljivim u razrješavanju konflikta, te u potpunosti pothranjivalo njegove dalje prodore u budućnosti.

²⁵⁴ Mogući izuzetak je bila posjeta Koštunice SAD u maju 2001, kojom prilikom je dalja pomoć bila uslovljena Miloševićevom ekstradicijom Hagu, David R. Sands, *MILOSEVIC TRIAL KEY TO AID US SAYS*, (SUĐENJE MILOŠEVIĆU JE KLJUČ POMOĆI KAŽE SAD), *Washington Times*, 10. maj, 2001, str. 11.

²⁵⁵ Denis J. D. Sandole, *PARADIGMS, THOERIES, AND METAPHORES IN CONFLICT AND CONFLICT RESOLUTION*, str. 11.

Po sopstvenoj procjeni, njegovo mjerilo uspjeha do sada je moglo biti ograničeno na ponovnom uspostavljanju imidža Srbije, što je po njegovom uvjerenju teklo neočekivano brzo.²⁵⁶ Nije iznenađujuće da je Koštunica svoju posjetu Sjedinjenim Državama u maju 2001. predstavio kao uspjeh i podršku njegove politike.²⁵⁷ Izuzetna pažnja i saglasnost međunarodne zajednice mogla bi biti primljena u Koštuničinom krugu kao odobravanje predsjedniku Savezne Republike Jugoslavije lično, što dalje uvećava legitimitet njegovih vlastitih stavova.²⁵⁸ Međutim, čak i nada o mnogo konkretnijem dobitku kao što je sugestija Lorda Ovena (David Owen - bivšeg pregovarača Evropske unije za Jugoslaviju), da bi moglo biti preporučljivo dodijeliti teritoriju u Bosni kao "kompenzaciju" Srbiji, ako Kosovo stekne nezavisnost, možda bi samo ohrabrila nekoga kao Koštunicu da misli da bi međunarodna zajednica mogla eventualno prihvatiti podjelu Bosne u korist Srbije i da će ga potsticati da istraje.²⁵⁹

²⁵⁶ "Pogrešno sam predviđao da će lakše biti oboriti razne vidove sankcija, uključujući i američki spoljni zid sankcija, nego promeniti imidž koji je stvoren o našoj zemlji. Mislio sam da će ta slika u medijama koja je vladala o nama ostati veoma dugo. Međutim, preko noći se promenila jer su je i oni, koji su nas satanizovali, u jednom trenutku odbacili s velikim olakšanjem. Ta politika satanizacije SRJ, prvenstveno Srba, doživela je neuspeh", *Glas javnosti*, 8. decembar 2000.

²⁵⁷ Koštunica je označio svoj posjet u SAD kao "ohrabrujući zbog punog razumevanja američkih sagovornika za situaciju u SRJ, bilo da je reč o najosetljivijim problemima Kosova, i juga Srbije, ili manje osjetljivim kao što su odnosi Srbije i Crne Gore". Citirano prema Dušku Vukajloviću, *BUS SE ZALOŽIO ZA CELOVITU JUGOSLAVIJU*, *Blic*, 10. maj 2001. na web stranici, URL:

<http://blic.gates96.com/danas/broj/strane/politika.htm>

²⁵⁸ Kao što je Predrag Šimić, Koštuničin spoljnopolitički savjetnik zaključio da možda neko može misliti da su Jugoslavija i njen predsednik samo simboli, ali prema njemu je dovoljno reći da američki predsednik ne misli tako (Džordž Buš). Citirana Dubravka Vujanović, *ZASTO SRBIJI TREBA JUGOSLAVIJA*, *Nedeljni telegraf*, 2. maj 2001, str. 6.

²⁵⁹ David Owen, *TO SECURE BALKAN PEACE, REDRAW THE MAP, (DA BISTE OSIGURALI MIR NA BALKANU, REVIDIRAJTE GRANICE)*, *Wall Street Journal*, 13. mart 2001, str. 26.

Ukratko, na bazi raspoloživih podataka, može se zaključiti da je Koštuničin uspjeh u razrješavanju konflikata do sada, u najboljem slučaju "polovičan". Njegova evolucija od kako je preuzeo vlast, više nego promjena paradigme, predstavlja prirodnu tranziciju od ranijih pozicija, sada oblikovanu realnim stanjem i ograničenjima uslijed domaćih političkih problema, kao i međunarodnim odnosima. Kao što je bio slučaj sa drugim konzervativcima - kao predsjednikom Ričardom Niksonom (Richard Nixon) u otpočinjanju američko - kineskih odnosa ili premijerom Izraela Menahemom Beginom (Menachem Begin) i njegovim sporazumom sa Egiptom - Koštunica bi mogao poduzeti krupnije korake potrebne u cilju pomirenja, pod uslovom da on to želi. Ta namjera, međutim, još nije očigledna. Na više načina, Koštunica još uvijek predstavlja prepreku za dalji progres. Do sada učinjene inicijative za progres u većini mogu se pripisati liberalima u Koaliciji DOS. Koštunica je suprotno tome, često bio "mučen" promjenama i mjerama koje su korisne za rješavanje konflikta.

Na kraju, ukoliko se vlada iz Beograda ne uhvati u koštac sa nasljeđem tradicionalnog velikosrpskog nacionalizma što prije, ono bi lakše istrajalo i institucionaliziralo se kroz, za sada, početni proces rehabilitacije. U isto vrijeme, nehtijenje i nesposobnost suočavanja sa nedavnom prošlošću i njen odnos prema ideologiji nastavit će da oblikuje sadašnju politiku i da ostvaruje negativne uticaje na perspektive razrješavanja konflikta. U više aspekata, Srbija ostaje mini imperija sa nesrpskim stanovništvom u područjima anektiranim kao rezultat Balkanskih ratova 1912 - 1913. (Sandžak), Prvog svjetskog rata (Bugarska područja pripojena istočnoj Srbiji) i Drugog svjetskog rata (Vojvodina, uključujući istočni Srijem, koji je preuzet od Hrvatske), te sa Preševskom dolinom

dodijeljenom Srbiji 1950-tih, a da ne spominjemo dodatne komplicirajuće faktore Crnu Goru i Kosovo. S obzirom na etničku različitost, ne samo SR Jugoslavije nego i same Srbije, ništa što ne sadrži značajno kretanje prema uspostavljanju građanskog društva i stvarnom napuštanju velikosrpske nacionalističke paradigme, vjerovatno neće rezultirati preduslovima potrebnim za zajedničko rješavanje problema, koje je simbol razrješenja konflikta. Ukoliko nema progressa u tom razrješenju, i stvarna promjena i stabilnost ostaju vjerovatno neuhvatljivi.

Konačno, ova studija o predsjedniku Koštunici bi trebalo na široj osnovi da reafirmira koliko je značajno poznavati i plasirati temeljne paradigme na samom početku razrješavanja konflikta. Ukoliko se najvažniji analitički okviri učesnika tačno ne procijene i ne uzmu u obzir, nije vjerovatno da će vanjski faktori cijeniti kako učesnici razumijevaju konflikt i koji su njihovi ciljevi. U suprotnom, poznavanje paradigme učesnika može pružiti eventualno krucijalan uvid u partnerovo razmišljanje i dozvoliti trećim stranama da oblikuju strategiju vođenja učesnika u pravcu koji će olakšati razrješenje konflikta.

IX

PRILOZI

ODDZIAŁEK STANOWIENIA

IX

PRILOZI

DODATAK BOSANSKOM IZDANJU
(Norman Cigar)

Originalni tekst koji je ovdje prezentiran o Vojislavu Koštunici pisan je na osnovu informacija do jula 2001. godine. Od tada, naravno, mnogo toga se dogodilo u Srbiji i Crnoj Gori, kao i u cijelom regionu, a neki detalji u tekstu su se promijenili. Ali, jesu li se u međuvremenu takođe promijenili Koštuničini temeljni pogledi i njegova paradigma o nacionalizmu? Jesu li njegovi postupci odražavali njegovu dugotrajnu paradigmu ili se on transformisao u umjerenijeg lidera? Ovaj kratki Dodatak usmjeriće svoju pažnju samo na nekoliko događaja, koji mogu poslužiti kao indikacije Koštuničinog razmišljanja i, bar kao preliminarni lakmus test, promjene ili kontinuiteta njegove paradigme.

U izvjesnoj mjeri, prikaz nacionalističkih ciljeva, bar kako su ugrađeni u zvanični program DSS, postao je manje konfrontirajući i manje jasan. Novim programom krajem 2001. zamijenjen je stari, citiran u tekstu koji sam pisao sredinom 2001. Novi program DSS izgleda da skriva isto koliko i otkriva mišljenje DSS, najvjerovatnije zbog osjetljivosti na međunarodno mišljenje. Na primjer, osnovni princip u dijelu o "nacionalnoj politici," naglašava kontinuitet ciljeva i njegovu primjenu na sve Srbe, ne samo na Srbiju: "Uvereni da su naši programski i nacionalni ciljevi istovetni sa istorijskim težnjama srpskoga naroda, ma gde on živeo, težimo punom kulturnom, ekonomskom i duhovnom jedinstvu srpskog naroda."²⁵¹ Ništa se ne govori o političkom ujedinjenju, ali se i ne odbacuje.

---

²⁵¹ DSS službena web stranica na Internetu URL:
http://www.dss.org/you/program_nacionalna.asp

U slučaju Bosne i Hercegovine, konkretno, istovremeno dok se priznaje Dejtonski sporazum, naglasak se jednako stavlja na "Sporazum o specijalnim vezama Republike Srpske i SR Jugoslavije," i na "sve vidove povezivanja sa Republikom Srpskom." I zaista, "Briga o srpskom narodu koji je raspadom prethodne Jugoslavije ostao u drugim državama, nastalim na prostoru ranije države, jedna je od obaveza njegove matične države."

Što se tiče Kosova i Metohije, ocjena je da su "iako trenutno pod nezvaničnim protektoratom Ujedinjenih nacija, integralni i neotuđivi deo naše zemlje." Čak i Crnogorci se prihvataju da su samo Srbi, pošto se u dijelu o Crnoj Gori samo govori da je "Prevazilaženje razlika koje su pod određenim istorijskim okolnostima nastale među različitim delovima srpskog naroda jedan [je] od osnovnih zadataka naše nacionalne politike."

Konačno, veza između srpskog naroda i srpske pravoslavne crkve je reafirmirana, čak iako je današnja Srbija najmanje jednu trećinu nesrpska i šta više takva će biti i u buduću: "Srpskoj pravoslavnoj crkvi pripada značajna uloga u nacionalnom vaspitanju i duhovnoj obnovi srpskog naroda i zato ona treba da zauzme ono mesto u srpskom društvu koje je imala tokom istorije, pre nego što ju je komunistička vladavina potisnula."

Kao jedan od podpredsjednika DSS, Milovan Mitrović, objasnio je nacionalističku politiku DSS-a: "u stvari se radi o državotvornosti u evropskom smislu. To znači da je reč o politici koja demokratski uvažava interes nacionalne (kao i svake druge) većine, a to je u državi Srbiji srpski narod" a za DSS je rekao da je "jedina stvarno državotvorna stranka u Srbiji."²⁵² Generalno uzevši, izgleda da je DSS

²⁵² DSS - DRŽAVOTVORNA STRANKA DESNOG CENTRA, na službenoj web stranici, URL:

<http://www.dss.org/aktuelno.asp> (april 2002.).

program prelazni, prilagođen današnjoj političkoj stvarnosti, ali da ostavlja otvorenim proširenje programa ako politički uslovi postanu povoljniji u budućnosti. Ovo se sigurno još može tumačiti i na tradicionalni nacionalistički način, a jezik izgleda da je konstruisan tako dvosmisleno i nejasno da njegovi ciljevi mogu ipak odražavati nacionalističko razmišljanje, a da ne uzbujuju vanjske posmatrače. Zaista, Koštunica izgleda da ima pozitivno mišljenje o nacionalističkom stavu u Srbiji, koje on smatra potpuno ispravnim: "Nacionalizma u Srbiji ima, ima ga i u okruženju, ali otrovnog nacionalizma nema. Uveren sam da ga čak ima manje nego što ga ima u nekim susednim državama."²⁵³

Ne iznenađuje da je Koštunica poželio uspješan rad učesnicima konferencije koju je organizirala SANU u oktobru 2002. pod nazivom VELIKA SRBIJA - ISTINE, ZABLUDE, ZLOUPOTREBE, a koja je okupila tvrdolinijaše - srpske nacionaliste i njihove simpatizere. Prvobitno je, kako je izgledalo, ova konferencija imala namjeru da brani tradicionalne nacionalističke programe i da porekne svako nedjelo iz prošlosti.²⁵⁴

Možda jedan od najistaknutijih slučajeva i uznemirujućih opomena Koštuničinih trajnih stavova o Bosni bio je dobro poznati govor u Malom Zvorniku tokom predsjedničke izborne kampanje u septembru 2002., kada je Koštunica rekao da je Republika Srpska "deo porodice" i samo "privremeno odvojena," te da "mislim da će ovo što

²⁵³ Intervju Veliborke Staletović i Vladimira Radomirovića sa Vojislavom Koštunicom, *VELIKA JE CENA I OVAKVE SARADNJE SA HAGOM*, Reporter, Banja Luka, 2. april 2002., na web stranici, URL:

<http://www.reportermagazin.com/rep206/0005.htm>

²⁵⁴ Službena web stranica DSS-a na Internetu je navela, počev od druge polovine oktobra 2002., predvidive zaključke konferencije, kao što su: srpski narod nikada nije nastojao da stvori 'Veliku Srbiju', nego su se njegovi protivnici služili optužbom o navodnoj veliko-srpskoj hegemoniji, da bi ostvarili svoje ciljeve na štetu Srba, na službenoj web stranici, URL:

<http://www.dss.org/yu/aktuelno.asp>

radimo sada oko ustavne povelje . . . biti od izuzetnog značaja i za jačanje veza sa RS." Najvjerovatnije, ovo govori o tome da se njegovi dugoročni ciljevi *vis-à-vis* Bosne nisu izmijenili. Čak i ako bi se prihvatilo dobronaklono tumačenje da je ovo bio njegov poziv na glasove tokom izborne kampanje, to bi značilo da je Koštunica vidio ovu vrstu tvrdolinijaških nacionalista (koji bi smatrali ovakav govor prizivajućim) kao dio svog biračkog tijela koji bi bio spreman da glasa za njega. Ne iznenađuje da je Koštunica požurio da se odbrani i da eventualnu štetu nanесenu njegovoj reputaciji u inostranstvu dovede pod kontrolu, rekavši da su njegove izjave bile "zlonamerno i netačno protumačene." Njegove izjave, koje su uslijedile, jedva da su bile nedvosmislena uvjeravanja koja su drugi tražili da ih dadne s ciljem da on potvrdi da nije predvidio da će se jednog dana Republika Srpska pripojiti. Naprotiv, njegovo objašnjenje je bilo tajanstveno i dvosmisleno, "Moji stavovi prema Dejtonskoj Bosni i Hercegovini kao međunarodno priznatoj državi, podjeljenoj u dva entiteta, sasvim su poznati i van toga nema ničega."²⁵⁵ U najmanju ruku, Koštunica je ostao drzak: "Čak i da je u mojoj izjavi bilo nečeg što je sporno, ne bi bilo mesta za izvinjenje, nego za neku ispravku, ne znam zašto izvinjenje. Ali, nije bilo toga."²⁵⁶ I ponovo, on je rekao da "Taj moj stav je dobro poznat i nije promenjen," iako je bilo nejasno na koji stav je mislio kada je rekao da "nije promenjen."²⁵⁷ Štaviše, u isto

²⁵⁵ KOŠTUNICA: MOJE IZJAVE O RS ZLONAMERNO I NETAČNO PROTUMAČENE, *Novinska agencija BETA*, 13. septembar 2002., na službenoj Internet stranici, URL:

<http://www.beta.co.yu>

²⁵⁶ KOŠTUNICA: MOJA IZJAVA ZLONAMERNO PROTUMAČENA, *Radio B92*, 17. septembar 2002., na službenoj web stranici, URL:

<http://www.b92.net/news/index.php?order=prority>

²⁵⁷ KOŠTUNICA: NEMA POTREBE REAGOVATI NA IZJAVU U VEZI S RS, *Radio B92*, 12. septembar 2002., na službenoj Internet stranici, URL:

<http://www.b92.net/news/index.php?order=prority>

vrijeme, podpredsjednik DSS i šef izbornog štaba DSS Dragan Maršićanin takođe je branio Koštuničine izjave rekavši da 'tu ništa nije sporno nama u Srbiji. Možda za njih jeste. To je cilj kome stremimo. Dugoročni i istorijski interes srpskog naroda je sjedinjavanje Srbije i RS, a druga je stvar da li će to biti ostvareno u zavisnosti od okolnosti, političkih prilika i odnosa snaga.' I on je uporedio ovaj proces sa procesom ujedinjenja dvije Njemačke.²⁵⁸

Raniji slučaj visokog DSS zvaničnika, Rada Marinkova, tadašnjeg zamjenika predsjednika Izvršnog veća AP Vojvodine i člana Glavnog odbora DSS, takođe govori o kontinuitetu u razmišljanju unutar Koštuničine stranke. U "tenkovskoj aferi", u julu 2001., Marinkov je kako se izvještava zaprijetio onima koji zagovaraju veću autonomiju Vojvodine slanjem "tenkova na vojvođanske autonomaše" i "da će one koji prežive lično srediti nožem." Marinkov je demantovao da je dao takvu izjavu, zaključivši "sve je to montirano," ali njegov demanti je izgledao neubjedljivo: "Rekao sam da svaka internacionalizacija sukoba na Balkanu, po pravilu, dovodi tenkove pred skupštinu te zemlje i da ona neće nikome doneti ništa dobro. Precizirao sam da mislim na tenkove zemalja od kojih se traži intervencija, a ne naše vojske."²⁵⁹ Visoki političari Vojvodine tražili su da se Koštunica distancira od primjedbi Marinkova i da ga smijeni sa njegovih funkcija u DSS. Koštunica nije odgovorio, nego je naprotiv, član Predsjedništva DSS, Dušan Budišin, demantovao da je Marinkov prijetio ili, još preciznije, unekoliko je modificirao

²⁵⁸ N. Č., DRAGAN MARŠIĆANIN, ŠEF IZBORNOG ŠTABA DEMOKRATSKE STRANKE SRBIJE, ODGOVARA ZVANIČNICIMA BIH, *Blic*, 12. septembar 2002., na službenoj Internet stranici, URL:

<http://blic.gates96.com/danas/strane/politika.htm>

²⁵⁹ Citat iz S. Živković, MARINKOV - NISAM PRETIO AUTONOMAŠIMA, *Politika*, 13. oktobar 2001., na službenoj Internet stranici, URL:

http://www.politika.co.yu/2001/1013/01_20.htm

prijetnju Marinkova, a da nije promijenio njenu namjeru: "Marinkov je rekao da treba ići tenkovima na separatiste, a ne na autonomaše. A na separatiste treba ići tenkovima."²⁶⁰ Koštunica je nastavio da promoviše svoj koncept "decentralizovane i regionalizovane Srbije," ali očigledno, kao način da tradicionalne entitete rascjepka u dijelove. On je mislio da je njegova šema bila "najbolja brana svakom separatizmu onih koji u Srbiji snuju nove države."²⁶¹

Što se tiče Kosova, Koštunica je očigledno bio zadovoljan da se za sada zamrzne situacija i da se spriječi Rezolucija, u nadi da će eventualno izmijenjena međunarodna i regionalna situacija i ravnoteža moći omogućiti ispunjenje srpskih nacionalističkih ciljeva. Tokom izborne kampanje, Koštunica je naglasio da "je ta pokrajina samo privremeno pod međunarodnom upravom" i izrazio je svoje "uverenje da će Kosovo ostati u sastavu Srbije i Jugoslavije."²⁶² Slično tome, Koštunica je rekao Jugoslovenskoj vojsci da on odobrava njihov povratak na Kosovo, iako samo u ograničenom broju: "Zato je od povratka VJ i policije na Kosovo i Metohiju, i to u ograničenom broju i samo za posebne zadatke, kako to stoji u Rezoluciji, neuporedivo važnije pitanje stvaranja bezbedonosnih i materijalnih uslova za povratak raseljenih." Jedina njegova briga bila je međunarodno mišljenje i on je upozorio da "insistiranje na povratku VJ i policije ne sme biti preuranjeno, provokativano i nekoordinisano sa svim ostalim merama."²⁶³ Ne iznenađuje

²⁶⁰ *Prve crnogorske nezavisne elektronske novine*, 22. august, 2001., na službenoj Internet stranici, URL:

<http://www.pcnen.cg.yu/Arhiva/2001/22-08-2001.htm>

²⁶¹ Govor u Novom Sadu, *SRBIJA TREBA DA BUDE DECENTRALIZOVANA*, 17. septembar 2002., službena Internet stranica DSS-a, URL:

<http://www.dss.org/aktuelno.asp>

²⁶² Ibid.

²⁶³ Intervju sa Vojislavom Koštunicom, *VOJSKA PRIMERENA MOGUĆNOSTIMA DRŽAVE*, *Vojska*, 13. juni 2002, str. 7.

da je jedan od Koštuničinih ciljeva tokom njegove posjete Kini u januaru 2002., da bi dobio podršku po pitanju Kosova, ubijediti kinesku vladu o paraleli između slučaja Tajvana i Kosova.²⁶⁴ Možda je najindikativnija od Koštuničinih nacionalističkih vizija bila njegova ocjena sjevernog dijela Mitrovice pod kontrolom Srba kao ideal multietičnosti: "Kamo sreće da je i međunarodna zajednica uradila na planu multietičnosti onoliko koliko je urađeno u severnom delu Kosovske Mitrovice." Ovo je posebno upadljivo s obzirom na činjenicu da u sjevernom dijelu Mitrovice mali broj preostalih Albanaca i Bošnjaka živi u svojim mahalama kao u stvarnim getima nakon što je većina nesrba bila etnički očišćena iz grada, dok su na vlasti tvrdolinijaški srpski nacionalisti. Ovo nipošto nije ni ono što bi mnogi opisali kao multietični ideal, a pogotovo ne ono što je Koštunica nazvao "poslednja urbana multietična oaza na Kosovu i Metohiji."²⁶⁵

O saradnji sa Međunarodnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju u Hagu, lični pogled Koštunice je ostao krajnje negativan, primjećujući da "mu se stomak prevrće" pri pomisli na Haški sud.²⁶⁶ S obzirom na ravnotežu snaga sa Međunarodnom zajednicom, međutim, Koštunica shavata

²⁶⁴ Kako je u štampi objavljeno, "Koštunica je naglasio da su gledišta Beograda i Pekinga istovetna kad je reč o poštivanju suvereniteta i teritorijalnog integriteta država - Jugoslavija podržava jedinstvenu Kinu, jednu kinesku vladu, a problem Tajvana smatra unutrašnjim pitanjem Kine, dok Kina na isti način posmatra pitanja Kosova i odnosa između Srbije i Crne Gore", Lj. Milisavljević, *DUBOKI TEMELJI PRIJATELJSTVA*, *Politika*, 12. januar 2002., na web stranici, URL:

http://www.politika.co.yu/2002/0112/01_01a.htm

²⁶⁵ Citat Koštunice iz *HAPŠENJE IMA POLITIČKU POZADINU*, *Glas javnosti*, 11. august 2002., na Internet stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2002/08/11/srpski/P02081008.shtml>

²⁶⁶ *KOŠTUNICA TRAŽI USVAJANJE ZAKONA O SARADNJI SA HAGOM*, *Radio B92*, 2. april 2002., na Internet stranici, URL:

<http://www.b92.net/news/index.php?order=prority>

da "Hag sa jedne strane predstavlja neminovnost. . . Haški sud vidim kao zaista instituciju koja se ne može izbjeći, i bez koje se ne može uspostaviti saradnja sa svetom koja nam je preko potrebna."²⁶⁷ Međutim, iako je napravljen korak naprijed sa izručenjem nekoliko navedenih osoba i saradnja je postala bolja nego što je bila pod prethodnim režimom, sadašnja savezna vlada u Beogradu je nastojala da blokira stvarnu saradnju u onim ključnim područjima kao što je pristup vladinim dokumentima u svrhu istaga Tribunala. Slično tome, glasno najavljivani novi zakon, za koji je Koštunica insistirao da je odgovarajuće sredstvo za saradnju Beograda sa Tribunalom je ispao više kao sredstvo da se ograniči saradnja nego da se olakša. Beograd nije izručio poznate osobe, uključujući generala Ratka Mladića, koji su svi ostali na slobodi u Srbiji. Koštunica je, u stvari, insistirao da on čak i ne zna gdje se nalazi Mladić.²⁶⁸ Kako je glavni tužilac Karla del Ponte istakla prilikom svoje posjete Beogradu u oktobru 2002, "Smatram da se kompletna saradnja mora promeniti. Najsporniji je član 39. Zakona o saradnji sa Haškim tribunalom, ali i pristup svedocima, arhivima i to posebno vojnim."²⁶⁹ Zaista, 23. oktobra, 2002., Sudija Klod Žorda (Claude Jorda), predsjednik Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, obavestio Savet bezbednosti o nastavljenom odbijanju Savezne Republike Jugoslavije da saraduje sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu

²⁶⁷ Intervju sa Koštunicom, *Reporter*, 2. april 2002.

²⁶⁸ Savjetnik predsjednika Koštunice, Predrag Simić, je izjavio da "nije moguće narediti hapšenje čoveka za koga se ne zna gde je," **KOŠTUNICA NE ZNA GDJE JE MLADIĆ**, *Glas javnosti*, 25. oktobar 2002., na Internet stranici, URL:

<http://www.glas-javnosti.co.yu/danas/srpski/P02102411.shtml>

²⁶⁹ Ivan Nikolić, **DEL PONTE NEZADOVOLJNA SARADNJOM**, *Danas*, 22. oktobar 2002., na Internet stranici, URL:

<http://www.danas.co.yu/200221022/hronika1.htm>

Jugoslaviju, rekavši u zvaničnom pismu: "upućujem Vam zvanično obaveštenje o nepoštivanju obaveze saradnje sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, u skladu sa članom 29 Statuta MKSJ, od strane Savezne Republike Jugoslavije." Konkretno, Klod Žorda je napomenuo da: "Prvo, SRJ nije uhapsila i prebacila na MKSJ optužena lica koja se nalaze na njenoj teritoriji, i drugo, 11. aprila 2002., SRJ je usvojila Zakon o saradnji sa Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju koji je protivan njenim obavezama prema ovoj instituciji."²⁷⁰

Kada bi potpuno demokratski sistem zaživio u Srbiji, lakše bi se postiglo razrješenje konflikata, uključujući one koji se zasnivaju na etničnosti. Bez obzira na napredak u ovoj oblasti, to do sada još nije postignuto. Dok je teško nasljeđe prethodnog režima i surovih sukoba između stranaka i ličnosti učinilo politički život veoma teškim i nepredvidivim, Koštunica i njegov unutrašnji krug su često bili dio problema a ne rješenje. Iako Koštunica voli da poredi političku i ustavnu situaciju u Srbiji i svoje napore kao slične situaciji u Sjedinjenim Državama, to poređenje je neuvjerljivo.²⁷¹ Njegovi lični odnosi sa Jugoslovenskom vojskom i KOS-om (afere sa generalom Aleksandrom Tomićem) i policijom, (afere sa Momikom Gavrilovićem i Alijom Delimustafićem) van institucionalnog vladinog okvira, njegove tvrdnje da je bio prevaren na izborima 2002. godine, i stalni napadi DSS i negativno mišljenje kritičara kao što su nevladine organizacije,

²⁷⁰ Ovaj dokument se može naći na Internet stranici, URL:

<http://www.un.org/icty/bhs/latest-b.htm>

²⁷¹ Na primjer "ponavljam da ima neke sličnosti između ovoga što mi radimo i onoga što su radili Amerikanci kad su donosili svoj Ustav," Intervju Veliborke Staletović i Perice Vučinić sa Vojislavom Koštunicom, **MOJI PROTIVNICI SE UVEK SMENJUJU**, *Reporter*, 3. septembar 2002., na Internet stranici, URL:

<http://www.reportermagazin.com/rep228.htm>